

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous

Juridiikka

2017

Meri Mikkola

EDUNVALVONTAVALTUUTUS

– Laadinnan ongelmat

Meri Mikkola

EDUNVALVONTAVALTUUTUS

- Laadinnan ongelmat

Edunvalvontavaltuutus on juridinen asiakirja, jonka avulla on mahdollista valita, kuka hoitaa omia asioita silloin kun niiden hoitamiseen ei enää itse kyetä. Edunvalvontavaltuutus on erinomainen keino vahvistaa omaa itsemääräämisoikeutta ja varautua omaan toimintakyvyttömyyteen. Laki edunvalvontavaltuutuksesta on ollut voimassa vuodesta 2007 lähtien, mutta se on edelleen melko huonosti tunnettu laki.

Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin edunvalvontavaltuutuksen pakollisia määräyksiä sekä määräyksiä, jotka tekevät valtakirjasta kattavan. Lisäksi opinnäytetyössä käsiteltiin sitä, miten erilaisten edunvalvontavaltuutusten avulla asiat hoituvat ja millaisia ongelmia valtakirjoissa tehdyt virheet aiheuttavat. Aihe syntyi omaan työkokemukseen perustuvista havainnoista. Edunvalvontavaltuutuksia tarkastaessa samanlaiset mallipohjat ja samankaltaiset virheet toistuivat valtakirjoissa kerta toisensa jälkeen. Tavoitteena opinnäytetyössä oli koota yhteen hyvän edunvalvontavaltuutuksen määräyksiä ja selvittää, miten valtakirjoissa tehdyt virheet vaikuttavat käytännössä asioiden hoitamiseen.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin edunvalvontavaltuutuslain asettamia vaatimuksia sille, että tehty valtakirja voi saada lain voiman. Vähimmäisvaatimusten lisäksi käydään läpi määräyksiä, joita valtakirjaan voidaan lisätä, jotta se olisi mahdollisimman kattava ja asioiden hoito sujuisi ongelmitta. Teoriaosuuden lisäksi työssä käydään läpi kolmen erilaisen edunvalvontavaltuutusmallin ja esimerkkiperheen avulla, kuinka valtuutus toimii käytännössä sekä millaisia tilanteita ja haasteita asioiden hoitoon voi syntyä tällaisilla valtakirjoilla.

Opinnäytetyössä saatiin selville, että kiinteistöä ja valtuutettuja koskevat määräykset aiheuttavat eniten ongelmia sekä valtakirjojen laadinnassa että käytännön asioiden hoitamisessa. Lisäksi pinnalle nousi esteellisyysongelmat, jotka vaativat erityistä huomiota valtakirjan laadintavaiheessa. Työn tulosten perusteella havaittiin myös kehitysehdotuksia lakiin, erityisesti lahjoitusten sääntelyn ja oikeushenkilöiden valtuutettuna toimimisen osalta.

ASIASANAT:

Edunvalvontavaltuutus, edunvalvontavaltakirja, oikeudellinen ennakointi, laki edunvalvontavaltuutuksesta

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Business | Jurisprudence

2017 | 48

Instructor: Tapio Jaakkola

Meri Mikkola

CONTINUING POWER OF ATTORNEY

- Problems in Drawing up a Continuing Power of Attorney

A continuing power of attorney is a legal document which is used to make sure that one's affairs will be taken care of if one loses one's capacity to take care of them. It is an excellent tool for strengthening one's self-determination and preparing for a possible decreased functional capacity. The Act on Continuing Powers of Attorney has been in force since November 2007, but it is still quite poorly known.

This thesis deals with the necessary regulations in a continuing power of attorney and brings out additional regulations which make a letter of attorney more comprehensive. The thesis also discusses different examples of letters of attorney and which problems mistakes in them can cause. The subject came up when correcting continuing powers of attorney, because similar examples of letters of attorney and similar mistakes came up repeatedly in the letters of attorney. The aim was to collect regulations of good continuing power of attorney and to find out how the mistakes made affect the management of matters.

The theory part of the thesis deals with the Act on Continuing Powers of Attorney and the requirements that must be found in the letter of attorney that it can become legal. In addition to the minimum regulations, some other regulations are presented with which the letter of attorney can be made as comprehensive as possible. In addition to the theory part, three different example continuing powers of attorney and families, as well as how a continuing power of attorney works in practice. With the examples it is also illustrated what kind of situations and challenges may come up due to these kind of letters of attorney.

In the thesis it turned out that the regulations concerning real estate and attorneys cause most problems both in drawing up a continuing power of attorney and in taking care of the practical matters. Furthermore, problems in incapacity situations emerged. This matter should be observed at the stage of drawing up a continuing power of attorney. On the basis of the results, some development proposals to the act were found. The development proposals apply to the regulation of donations and legal persons acting as an attorney.

KEYWORDS:

Continuing power of attorney, letter of attorney, legal anticipation, Act on Continuing Powers of Attorney

SISÄLTÖ

LYHENTEET	6
1 JOHDANTO	7
2 LAKI EDUNVALVONTAVALTUUTUKSESTA	8
2.1 Lain tausta	8
2.2 Valtuutuksen laadinta	10
2.2.1 Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen	11
2.2.2 Muotovaatimukset	12
3 EDUNVALVONTAVALTUUTUKSEN SISÄLTÖ	14
3.1 Vähimmäissisältö	14
3.2 Hyvän valtakirjan määräykset	16
3.2.1 Kiinteistöä koskevat asiat	17
3.2.2 Omaisuuden lahjoittaminen	17
3.2.3 Salassapito	18
3.2.4 Valtuutetun palkkio	18
3.2.5 Päätöstitiili	19
3.2.6 Valtuutettujen nimeäminen	19
3.3 Oikeustoimien luvanvaraisuus	21
4 MALLIPOHJIEN KÄYTTÖ LAADINNASSA	23
4.1 Laadinnan lähtökohdat	23
4.2 Valtakirjamalli 1	24
4.3 Valtakirjamalli 2	27
4.4 Valtakirjamalli 3	30
5 ANALYYSI	32
6 POHDINTA	38
LÄHTEET	42

LIITTEET

- Liite 1. Edunvalvontavaltuutusmalli 1
- Liite 2. Edunvalvontavaltuutusmalli 2
- Liite 3. Edunvalvontavaltuutusmalli 3

KUVAT

Kuva 1. Vähimmäissisältö

15

LYHENTEET

EVVL	Laki edunvalvontavaltuutuksesta (25.5.2007/648)
HoITL	Laki holhoustoimesta (1.4.1999/442)
HE	Hallituksen esitys (52/2006)
MK	Maakaari (12.4.1995/540)
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (13.6.1929/228)
PotL	Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785)

1 JOHDANTO

Yhden asiakirjan avulla on mahdollista varautua tulevaan ja järjestää omien asioiden hoito siltä varalta, että jonakin päivänä siihen ei itse kykene. Tällaisen asiakirjan nimi on edunvalvontavaltuutus. Laki edunvalvontavaltuutuksesta tuli voimaan loppuvuodesta 2007 ja se on edelleen melko huonosti tunnettu edustuksen muoto. Valtakirjassa annetaan valtuudet luotettavalle henkilölle, jolla on oikeudet edustaa valtakirjan tekijää silloin, kun hän ei enää itse kykene hoitamaan asioitaan riittävän hyvin. Edunvalvontavaltuutus on huomattavasti kevyempi vaihtoehto kuin perinteinen holhoustoimilain mukainen edunvalvonta. Hyvin tehdyllä edunvalvontavaltuutuksella voidaan vahvistaa valtakirjan tekijän itsemääräämisoikeutta ja lisäksi valtakirjan tekijän valtuuttamat henkilöt välttävät ylimääräisen byrokratian.

Ongelmana edunvalvontavaltuutuksissa on tietämättömyys, joka johtaa tehtyjen valtakirjojen puutteellisuuteen ja joissakin tapauksissa jopa pätemättömyyteen. Olen tehnyt töitä edunvalvontavaltuutusten parissa ja tarkastanut useita erilaisia valtakirjoja. Edunvalvontavaltuutuksia laaditaan paljon itse erilaisten mallien avulla, perehtymättä sen syvällisemmin aiheeseen, jonka vuoksi valtakirjoissa on usein puutteita. Valtakirjojen virheiden vuoksi asioiden hoito ei suju niin joustavasti kuin valtuuttaja olisi halunnut ja valtuuttajan itsemääräämisoikeus ei pääse toteutumaan niin kuin oli tarkoitettu. Pahimmissa tapauksissa tehty valtakirja voi virheen takia olla kokonaan pätemätön.

Tarkoituksena opinnäytetyössä on kartoittaa edunvalvontavaltuutuksen sisällön kannalta merkittäviä määräyksiä, jotka tekevät valtuutuksesta mahdollisimman kattavan. Työn teorian tärkeimmät lähteet koostuvat Tuomo Antilan Edunvalvontavaltuutus teoksesta sekä Anna Mäki-Petäjä-Leinosen teoksesta. Opinnäytetyön tavoitteena on myös selvittää useimmin käytettyjen mallipohjien heikkouksia ja käydä läpi miten asioiden hoito erilaisilla valtakirjalla toteutuu.

Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta, jossa käydään läpi edunvalvontavaltuutuksen taustaa ja hyvän valtakirjan sisältöä. Teoriaosuuden jälkeen käydään läpi tavallisen suomalaisen perheen avulla, miten asioiden hoito sujuu erilaisilla valtakirjoilla. Työn loppuosassa analysoidaan, miten asioiden hoito erilaisilla valtakirjoilla sujui ja mitä huomioitavaa ja kehitettävää edunvalvontavaltuutuksessa on.

2 LAKI EDUNVALVONTAVALTUUTUKSESTA

2.1 Lain tausta

Laki edunvalvontavaltuutuksesta astui voimaan marraskuussa vuonna 2007. Laki edunvalvontavaltuutuksesta syntyi, kun oikeusministeriö määräsi vuonna 2003 työryhmän tarkistamaan uudistettua holhoustoimilakia (HoTL 422/1999). Työryhmä sai tehtäväkseen laatia uudistettuun holhoustoimilakiin säännösehdotuksen, jossa toimikykyinen henkilö voisi antaa valtuudet määräämälleen henkilölle asioidensa hoitoon siltä varalta, että myöhemmin menettäisi oman toimikykynsä. Lähtökohta tälle säännökselle oli, että perinteisen holhoustoimilain mukaiselle edunvalvonnalle voisi olla joustavampi ja kevyempi vaihtoehto tarjolla. Työryhmä luovutti mietintönsä vuonna 2004 oikeusministeriölle, joka sisälsi ehdotuksen laista, joka sääntelisi toimintakyvyttömyyden varalta annettavaa valtuutusta. Neljän vuoden prosessin jälkeen tasavallan presidentti vahvistaessaan lain edunvalvontavaltuutuksesta, määräsi sen tulevan voimaan 1.11.2007.¹

Yksi keskeisimmistä syistä lain synnylle oli, että haluttiin vahvistaa sellaisten henkilöiden itsemääräämisoikeutta, jotka haluavat varautua siihen, että voivat myöhemmin menettää oman toimintakykynsä². Itsemääräämisoikeus vahvistuu muun muassa siten, että valtakirjan tekijä saa itse päättää kenet määrää valtuutetuksi hoitamaan asioitaan, mitä asioita hän valtuuttaa hoitamaan ja kuinka hänen valtuuttamaansa henkilön toimia valvotaan vai valvotaanko lainkaan³.

Lain synnyn taustalla on myös ollut varautuminen väestön ikääntymiseen. Mitä enemmän Suomessa on ikääntyneitä, sitä enemmän on tarvetta myös edunvalvonnalle. Ikääntyminen tuo mukanaan yleisen toimintakyvyn heikentymisen ja erilaisia sairauksia, jotka voivat johtaa siihen, että toimikyky heikkenee niin, että ei kyetä enää itse hoitamaan omia asioitaan riittävän hyvin. Vuonna 2000 Suomen väestöstä 15 % oli yli 65-vuotiaita ja vuonna 2015 vastaava prosenttiosuus oli 20,5 %. Väestön ikääntyminen näyttää edelleen olevan kasvussa tilastokeskuksen ennusteiden mukaan. Vuonna 2020 yli 65-vuotiaita on ennustettu olevan 22,6 % koko väestön määrästä ja vuonna 2030 prosenttiosuu-

¹ Antila 2007, s. 2-3.

² Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 171.

³ Antila 2007, s. 5.

den ennustetaan olevan 25,6 %. Ennusteet nousevat kymmenen vuoden välein noin yhdellä prosenttiyksiköllä.⁴ Lain tavoitteena on siis vähentää edunvalvonnan piiriin tulevien henkilöiden määrää ja sillä tavalla myös hillitä holhoustoimen hoitamiseen tarvittavia yhteiskunnan voimavaroja. Edunvalvontavaltuutuksen avulla maistraattien työmäärä on vähäisempi, kuin jos lakia ei olisi vahvistettu.⁵

Lakia edunvalvontavaltuutuksesta sovelletaan ainoastaan valtakirjoihin, jotka ovat tehty 1.11.2007 jälkeen, jolloin laki on astunut voimaan⁶. Sen lisäksi valtakirjassa on oltava maininta siitä, että valtakirja ”tulee voimaan siinä tapauksessa, että hän tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan” (EVVL 1 §). Valtakirjaa, jossa on edellä mainittu voimaantulolauseke, kutsutaan edunvalvontavaltuutukseksi, vaikka sitä ei olisikaan valtakirjassa mainittu. Usein valtakirjan voimaantulon syynä on valtuuttajan muistisairaus, joka on edennyt niin pitkälle, että valtuuttaja ei kykene selviytymään omien asioiden hoidosta.⁷

Edunvalvontavaltuutusta ei ole mahdollista tehdä poissaolon varalta, esimerkiksi jos valtuuttajan aikomuksena on muuttaa ulkomaille. Edunvalvontavaltuutusta ei voi antaa niin, että valtuuttaja asuisi ulkomailla ja valtuutettu hoitaisi hänen asioitaan kotimaassa. Lakia ei myöskään sovelleta sellaisissa tapauksissa, joissa valtuutus tulisi voimaan välittömästi sen antamishetkellä tai jos valtakirjan voimaantuloa ei ole sidottu siihen, että valtuutettu menettää toimikykynsä. Tällaisissa tilanteissa sovelletaan oikeustoimilakia.⁸

Edunvalvontavaltuutus on siis luotu yhdeksi vaihtoehdoksi aiemmille edustuksen muodoille ja sen on tarkoitettu olevan ensisijainen ja edunvalvonnan poissulkeva vaihtoehto⁹. Mikäli päämies on järjestänyt ennalta asioidensa hoidon edunvalvontavaltuutuksen avulla, hänellä ei ole tarvetta holhoustoimilain mukaiselle perinteiselle edunvalvonnalle¹⁰.

⁴ Tilastokeskus 2016.

⁵ Antila 2007, s. 6; HE 52/2006 vp; Tilastokeskus 2016.

⁶ Antila 2007, s. 9.

⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 183–184.

⁸ Antila 2007, s. 8-10.

⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 171; Välimäki 2013, s.10.

¹⁰ Kuuliala & Tornberg 2015, s. 37.

2.2 Valtuutuksen laadinta

Edunvalvontavaltuutus on erinomainen keino varautua omaan toimintakyvyttömyytensä ja oman itsemääräämisoikeuden vahvistamiseen. Tekemällä valtuutus voidaan varautua siihen, että jonakin päivänä voi tulla eteen tilanne, jolloin ei esimerkiksi oman sairauden tai vammautumisen vuoksi kyetä hoitamaan omia asioitaan. Edunvalvontavaltuutuksessa määrätty henkilö, valtuutettu, hoitaa ja noudattaa valtuuttajan antamia määräyksiä ja ohjeita ja näin toteuttaa valtuuttajan itsemääräämisoikeutta.¹¹ Valtuuttajan pitää myös saada itse osallistua päätöksentekoon niin laajasti kuin mahdollista, mikäli hän kykenee ymmärtämään käsiteltävän asian ja kykenee itsenäiseen tahdonmuodostukseen¹².

Edunvalvontavaltuutuksen laatimiseen liittyy erilaisia vaatimuksia, joiden on oltava kunnossa, jotta valtakirja olisi pätevä ja voisi saada lain voiman. Ensimmäinen lähtökohta valtakirjan laadintaan on se, että valtakirjan tekijän, valtuuttajan, on oltava kelpoinen edunvalvontavaltuutuksen laadintaan. Kelpoisuuden jälkeen on otettava huomioon valtakirjan muotovaatimukset. Muotovaatimuksiin kuuluvat valtakirjan kirjallinen muoto, tietyt vähimmäissisältöä koskevat vaatimukset, kahden esteettömän todistajan samanlainen todistus sekä todistajien tieto kyseessä olevan asiakirjan luonteesta.¹³

Ennen kuin edunvalvontavaltuutuksen laadintaan ryhdytään, on laadintaa pohtivan henkilön päätettävä tekeekö valtakirjan itse vai asiantuntijan avustuksella. Internetistä on mahdollista löytää erilaisia malleja valtakirjan laadintaan, joita voidaan käyttää apuna laadinnassa. Mikäli päätyy laatimaan edunvalvontavaltuutuksen itse, tulisi tietää, että nämä valtakirjamallit ovat kuitenkin yksinkertaistettuja malleja siitä millainen valtakirja voi olla. Saatavilla olevat mallit eivät riitä kattamaan suurimman osan asioiden hoitoa.¹⁴ Edunvalvontavaltuutuksen tarkoituksena on, että valtuutettu pystyisi hoitamaan valtuuttajan asiat mahdollisimman helposti. Laadinnassa on suositeltavaa hyödyntää lakimiestä tai muuta asiantuntijaa, mikäli ei ole itse perehtynyt aiheeseen. Mikäli valtakirja laaditaan itse, kannattaa valtakirja tarkistuttaa lakimiehellä, jotta voidaan välttyä virheiltä.

¹¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2006, s. 156–157; Nikumaa ym. 2016, s. 24.

¹² Tiensuu 2016, s. 18.

¹³ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 173.

¹⁴ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 173–174; Nikumaa ym. 2016, s. 25.

2.2.1 Kelpoisuus valtakirjan tekemiseen

Pätevän edunvalvontavaltuutuksen vaatimuksena on, että valtuuttaja on kelpoinen valtakirjan tekemiseen. EVVL 5 §:n mukaan edunvalvontavaltuutuksen voi tehdä kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö, joka kykenee ymmärtämään valtakirjan merkityksen ja sisällön. Valtuuttajan ymmärryskyvyllä tarkoitetaan laissa sitä, että valtuuttajan tulee olla valtakirjan tekohetkellä oikeustoimikelpoinen. Oikeustoimikelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö kykenee oikeudellisesti vaikuttaviin toimiin, joilla oikeuksia tai velvollisuuksia perustetaan, muutetaan tai puretaan. Valtuuttajan oikeustoimikelpoisuus edellyttää siis sitä, että hän kykenee arvioimaan oikeudellisten asioiden merkitystä ja seurauksia sekä kykenee itsenäiseen tahdonilmaisuun.¹⁵

Edunvalvontavaltuutuksen laatimista suositellaan silloin, kun on vielä täysin toimintakykyinen. Myös toimintakyvyltään heikentyvä voi vielä tehdä valtuutuksen, jos esimerkiksi muistisairaudesta on saatu varhaisessa vaiheessa diagnoosi. Esimerkiksi dementian lievässä vaiheessa potilas on useimmiten vielä toimintakykyinen ja oikeustoimikelpoisuus menetetään kokonaan vasta keskivaikean dementian vaiheessa. Oikeustoimikelpoisuuden arviointi on kuitenkin aina tehtävä tapauskohtaisesti.¹⁶ Valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta arvioivat käytännössä valtakirjan todistajat¹⁷. Mikäli eli ole täysin varmaa, onko valtuuttaja oikeustoimikelpoinen, kannattaa valtuuttajan hankkia lääkärinlausunto oikeustoimikelpoisuudestaan, jotta mahdolliset riitauttamiset voidaan välttää¹⁸. On myös mahdollista, että kelpoisuus valtakirjan tekemiseen yksittäistapauksessa voi olla vielä tallella, vaikka henkilö ei kykenisikään enää hoitamaan monimutkaisia ja harkintaa edellyttäviä asioita. Tällaisessa tapauksessa valtakirjan vahvistamisen edellytykset ovat siis täyttyneet ja valtakirja voitaisiin poikkeuksellisesti vahvistaa heti sen antamisen jälkeen. Valtuutus on kuitenkin aina jätettävä vahvistamatta, jos valtakirja on tehty siinä vaiheessa, kun valtuuttaja ei enää ole kyennyt ymmärtämään valtakirjan merkitystä.¹⁹

¹⁵ Antila 2007, s. 33.

¹⁶ Antila 2007, s. 34; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 174–175.

¹⁷ Tiensuu 2016, s. 21.

¹⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 86.

¹⁹ HE 52/2006 vp, s. 19.

2.2.2 Muotovaatimukset

Edunvalvontavaltuutuksen muotovaatimukset ovat tiukat, sillä niillä on pyritty takaamaan se, että valtuuttaja ymmärtää valtuutuksen tarpeellisuuden ja sen sisällön merkityksen. Mikäli valtakirjassa ei ole noudatettu muotovaatimuksia, on valtakirja pätemätön. Edunvalvontavaltuutuksen muotovaatimukset ovat seuraavat:

- Edunvalvontavaltuutus on tehtävä kirjallisesti.
- Kahden EVVL 8 §:n mukaan esteettömän todistajan on oltava yhtä aikaa läsnä, kun valtuuttaja allekirjoittaa valtakirjan tai kun hän tunnustaa allekirjoituksensa.
- Todistajien on tämän jälkeen todistettava valtakirja allekirjoituksillaan.
- Todistajien on tiedettävä, että asiakirja on edunvalvontavaltuutus.

Näistä muotovaatimuksista todistajien esteettömyys aiheuttaa oman kokemukseni mukaan eniten virheitä itse laadittuihin edunvalvontavaltakirjoihin. Todistajien tulee täyttää EVVL 8 §:ssä säädetyt kelpoisuusvaatimukset. Ensimmäinen vaatimus on, että todistajan tulee olla kahdeksantoista vuotta täyttänyt henkilö. Lisäksi todistaja ei saa olla henkilö, joka ei henkisen toiminnan häiriintymisen tai muun vastaavan syyn vuoksi kykene ymmärtämään todistamisen merkitystä. Nämä kelpoisuusvaatimukset pyrkivät siihen, että todistaja kykenee arvioimaan valtuuttajan oikeustoimikelpoisuutta mahdollisimman hyvin.²⁰

Lisäksi todistajan kelpoisuusvaatimuksina on luotettavuuteen liittyviä tekijöitä, jotka liittyvät todistajan suhteeseen valtuuttajaan ja valtuutettuihin. Vaatimuksilla on pyritty siihen, että todistajan on toimittava sivuvaikutteista vapaana. EVVL 8 §:n mukaan todistajina ei saa toimia:

- 1) valtuuttajan puoliso
- 2) valtuuttajan tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso
- 3) valtuutettu tai hänen puolisonsa, eikä
- 4) valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi tai tällaisen henkilön puoliso

Esteellisyyskäsitteessä käytettävä termi puoliso on merkitykseltään laaja. Puoliso – termillä tarkoitetaan lain mukaan avio- ja avopuolisoita, rekisteröidyn parisuhteen osapuolia

²⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 179.

sekä samaa sukupuolta olevia, yhdessä asuvia kumppaneita. Lisäksi esteellisyysään-
nöksen sukulaissuhteisiin rinnastetaan myös puolisukulaiset.²¹

Laki sisällyttää vähimmäissisältöön kuuluvat seikat myös muotovaatimukseen, mutta ky-
seessä on kuitenkin oikeustoimen vähimmäissisältö²². Valtakirjan päiväys ei myöskään
kuulu muotovaatimukseen, mutta päiväyksen lisääminen valtakirjaan on erittäin suositel-
tavaa. Päiväyksen avulla voidaan esimerkiksi helpottaa mahdollista todistamista, että
valtuuttaja oli allekirjoitushetkellä oikeustoimikelpoinen.²³

²¹ Antila 2007, s. 38; Karttunen ym. 2012, s. 82

²² Välimäki 2008, s. 161.

²³ Antila 2007, s. 37

3 EDUNVALVONTAVALTUUTUKSEN SISÄLTÖ

3.1 Vähimmäissisältö

Valtakirjan vähimmäissisällöstä määrätään EVVL 6 §:ssä. Valtakirjasta on löydyttävä nämä vähimmäissisältöön²⁴ kuuluvat vaatimukset, jotta valtakirja olisi pätevä. Valtakirjasta on käytävä ilmi *valtuuttamistarkoitus*. Valtuuttamistarkoituksella tarkoitetaan sitä, että valtuuttajan tarkoituksena on antaa valtuutetulle oikeudet edustaa häntä. Muotovaatimus täyttyy riittävästi, mikäli valtuuttamistarkoitus käy ilmi valtakirjan otsikosta tai valtakirjassa muutoin käytetyistä ilmaisuista.²⁵ Käytännössä tämä tarkoittaa, että asiakirjassa voi esimerkiksi lukea ”Edunvalvontavaltuutus” tai ”Edunvalvontavaltakirja”. Laki ei kuitenkaan edellytä, että asiakirja olisi otsikoitu edunvalvontavaltuutukseksi.²⁶

Toisena vähimmäissisältövaatimuksena ovat ne *asiat, joissa valtuutettu oikeutetaan edustamaan valtuuttajaa*. Valtuutetun kelpoisuus on mahdollista määritellä valtakirjassa hyvin yleisesti, jolloin valtuutettu saa oikeudet edustaa valtuutettua kaikissa taloudellisissa ja/tai henkilöä koskevissa asioissa. Valtuuttaja voi myös määritellä valtuutetun kelpoisuuden yksilöllisesti käyttämällä EVVL 2 §:ssä mainittuja yksilöintitapoja, eli hän voi rajoittaa valtuutusta koskemaan määrättyä oikeustoimea, asiaa tai omaisuutta.²⁷ Lisäksi valtuutettu voi käyttää näiden kahden tyylin yhdistelmää esimerkiksi niin, että valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa tämän taloudellisissa asioissa lukuun ottamatta tiettyä valtakirjassa mainittua omaisuutta koskevaa asiaa²⁸. Käytännössä näitä kahta tyyliä ei usein ole kovin kannattavaa yhdistellä, sillä jos valtuuttajan kelpoisuus on rajoitettu kovin suppeaksi, voi se myöhemmin aiheuttaa ongelmia tehtävien hoitoon. Suurimpana vaarana on, että valtuuttajan kokonaisvaltainen asioiden hoito kärsii niin, että se ei ole enää mahdollista ja hänelle määrätään tästä syystä edunvalvoja. Tällöin valtuuttajan itsemääräämisoikeus jää toteutumatta.²⁹

Kolmantena vaatimuksena on, että valtakirjasta on ilmettävä *valtuuttajan ja valtuutetun henkilöllisyys*. Valtuutetun ja valtuuttajan nimien lisäksi valtakirjasta on hyvä löytyä myös

²⁴ Kuva 1.

²⁵ HE 52/2006 vp, s. 19.

²⁶ Antila 2007, s. 39.

²⁷ Antila 2007, s. 40.

²⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 177.

²⁹ Antila 2007, s. 40; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 177.

muita yksilöintitietoja, kuten heidän syntymäaikansa. Tällaisten yksilöintitietojen merkitseminen valtakirjaan ei ole pakollista, mutta se helpottaa asioiden hoitoa ja esimerkiksi valtuutetun tunnistamista. Lain mukaan valtuutetuksi voidaan määrätä ainoastaan luonnollinen henkilö, eli oikeushenkilöitä, kuten asianajotoimistoa tai muuta yritystä ei voida määrätä valtuutetuksi.³⁰

Viimeisenä sisältövaatimuksena on valtakirjan *voimaantuloehto*. Voimaantuloehto on ”määräys, jonka mukaan valtuutus tulee voimaan siinä tapauksessa, että valtuuttaja tulee sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan” (EVVL 6 §). Valtakirjassa käytetyn voimaantuloehdon ei tarvitse olla sanatarkasti sama kuin mitä säännöksessä. Epäselvissä tapauksissa on tulkittava valtakirjaa ja ratkaistava, onko valtuuttaja tarkoittanut valtakirjan tulevan voimaan siinä tapauksessa, että hän säännöksen mukaisesta syystä tulee kykenemättömäksi huolehtimaan asioistaan. Mikäli valtakirjasta löytyy esimerkiksi otsikko ”Edunvalvontavaltuutus” tai ”Edunvalvontavaltakirja”, voidaan asiakirjaa usein pitää edunvalvontavaltuutuksena, vaikka voimaantuloehto olisikin epäselvä. Jos voimaantuloehto puuttuu kokonaan, on erikseen arvioitava, onko tehty puutteellinen edunvalvontavaltuutus tavallinen valtakirja, johon sovelletaan oikeustoimilain säännöksiä ja joka on voimassa ilman viranomaisen vahvistusta.³¹

VALTAKIRJA	
VALTUUTTAJA	Ville Virtanen (s. 1.1.1946) Heikinkuja 2 00550 ESPOO
VALTUUTETTU	Elli Virtanen (s. 3.5.1948) Heikinkuja 2 00550 ESPOO
VALTUUTUS	Valtuutan Elli Virtasen edustamaan minua: 1) omaisuuttani koskevissa ja muissa taloudellisissa asioissani sekä 2) sellaisissa henkilöäni koskevissa asioissa, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuutusta on käytettävä. Määrään valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että tulen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistani.

Kuva 1. Edunvalvontavaltuutuksen vähimmäisisältö. Valtakirjassa on oltava aina myös esteettömät todistajat.

³⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 177.

³¹ HE 52/2006 vp, s. 19; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 178.

3.2 Hyvän valtakirjan määräykset

Edunvalvontavaltuutusta koskevan lain päällimmäisenä tarkoituksena on järjestää kevyempi vaihtoehto perinteiselle edunvalvonnalle, mikäli päämies ei kykene itse huolehtimaan taloudellisia asioitaan. Tarkoituksena on, että valtuutettu saisi hoitaa ilman erinäisiä rajoituksia valtuuttajan taloudelliset asiat. Taloudellisiin asioihin kuuluvat muun muassa valtuuttajan tuloista ja menoista huolehtiminen sekä valtuuttajan varallisuudesta huolehtiminen ylipäänsä. Taloudelliset asiat sisältävät kaikki laskujen maksut, veroihin ja etuuksiin liittyvät asiat sekä edustaminen esimerkiksi yhtiökokouksissa.³²

Valtuutetun on lähtökohtaisesti toimittava valtuuttajan parhaaksi ja huolehdittava valtuuttajan taloudellisista asioista parhaan kykynsä mukaan, huolellisesti ja tunnollisesti. Valtuuttaja on voinut määrätä asioidensa hoidosta erillisissä toimiohjeissa, mutta mikäli toimiohjeita ei ole tehty, voidaan edunvalvontavaltuutukseen soveltaa holhoustoimilain säännöksiä omaisuuden hoitamisesta.³³

Edunvalvontavaltuutuksessa annetaan myös oikeudet hoitaa henkilöä koskevia asioita taloudellisten asioiden hoidon lisäksi. Käytännössä tärkein henkilöä koskeva asia on terveyden- ja sairaanhoito. Valtuuttaja on aina itse ensisijainen päättäjät omilla sairaanhoitoon liittyvissä kysymyksissä ja häntä on aina hoidettava yhteisymmärryksessä omien päätöstensä kanssa, mikäli hän kykenee itse päättämään hoidostaan.³⁴ Terveyden- ja sairaanhoidon päätöksiä voivat olla hoitosuostumuksen tekeminen tai uuden hoitopaikan valinta. Muita henkilöä koskevia asioita voivat olla esimerkiksi nimen vaihtaminen tai passin hakeminen.³⁵

Henkilöä koskevissa asioissa valtuutetulla on oikeus edustaa valtuuttajaa ainoastaan sellaisissa asioissa, joita valtuuttaja ei kykene sillä hetkellä ymmärtämään. Vaikka valtuutus olisikin jo siis vahvistettu maistraatissa, ei valtuuttaja menetä päätösvaltaansa omilla henkilöä koskevissa asioissa, jos hän päätöksentekoa vaativassa tilanteessa vielä ymmärtää asian merkityksen.³⁶

³² Antila 2007, s. 16–17; Nikumaa ym. 2016, s. 28.

³³ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 208–209.

³⁴ Antila 2007, s. 130.

³⁵ Tiensuu 2016, s. 26.

³⁶ Nikumaa ym. 2016, s. 29.

3.2.1 Kiinteistöä koskevat asiat

Kun edunvalvontavaltuutettu hoitaa tehtäväänsä, hänelle voi tulla eteen tilanne, jossa hänen pitäisi tehdä oikeustoimia koskien valtuuttajan omistamaa kiinteistöä, kuten myydä valtuuttajan talo tai kesämökki. Pääsääntöisesti valtuutetulla on valtakirjassa oikeus tehdä itsenäisesti oikeustoimia valtuutuksen rajoissa, mutta valtuuttajan kiinteistöjen osalta tilanne on erilainen. Maakaarissa (540/1995) on säädetty erityiset muoto- ja yksilöintivaatimukset sellaisille valtakirjoille, joilla valtuutettu on oikeutettu edustamaan valtuuttajaa valtuuttajan omistamia kiinteistöjä koskevissa oikeustoimissa. MK:ssa olevat kiinteistöjen yksilöintivaatimukset tuottavat haasteita edunvalvontavaltuutuksen suhteen, sillä valtuutusta tehdessä ei vielä ennalta voida tietää, mitä tulevaisuudessa tulee tapahtumaan. Lähtökohtaisesti maakaarta olisi noudatettava myös edunvalvontavaltuutuksen osalta, mutta näiden yksilöintihaasteiden välttämisen vuoksi EVVL 20 §:ään on tehty erityissäännös.³⁷ Maakaaren yksilöintivaatimukset voidaan siis välttää sillä, että valtakirjaan kirjoitetaan erityinen määräys, jonka mukaan ”valtuutettu saa valtuutuksen nojalla myydä tai muuten luovuttaa kiinteistön, hakea kiinnitystä taikka perustaa pantti-oikeuden kiinteistöön” (EVVL 20 §).

3.2.2 Omaisuuden lahjoittaminen

Pääsääntönä edunvalvontavaltuutuslaissa on, että päämiehen omaisuutta ei saa lahjoittaa, mikäli siitä ei ole erikseen määrätty (EVVL 18 §). Tämä säännös ei kuitenkaan koske tilannetta, jossa valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen ja kykenee itse tekemään lahjoituksen. Jos kyseessä on esimerkiksi rahalahja, voi hän itse siirtää rahasumman pankkitililtään lahjansaajan tilille. Usein tilanne on kuitenkin se, että valtuuttaja ei enää itse kykene tekemään lahjoituksia ja valtuutetun pitäisi tehdä lahjoitus. Mikäli valtuuttaja haluaa, että hänen omaisuudestaan on mahdollista myöhemmin tehdä lahjoituksia, pitää valtakirjassa olla lahjan antamisen perusteet yksilöityinä. Lahjan antamisen perusteet tarkoittavat lahjan saajaa, lahjoituksen kohdetta ja lahjan antamisen ajankohtaa.³⁸

³⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 220–221.

³⁸ Antila 2007, s. 42, Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 211.

3.2.3 Salassapito

Valtuutetulla on lain nojalla oikeus jo ennen valtuutuksen vahvistamista saada tietoja siitä, onko valtuuttaja tullut kykenemättömäksi huolehtimaan valtuutusta koskevista asioista. Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen jälkeen valtuutetulla on oikeus saada tietää valtuutusta koskevissa asioissa samat tiedot kuin valtuuttajalla itselläänkin on oikeus saada tietää. EVVL 47 §:n mukaan valtuutettu ei saa millään tavoin ilmaista edunvalvontavaltuutettuna saamia tietoja valtuuttajasta, jotka ovat valtuuttajan taloudellisen edun tai yksityisyydensuojan perusteella salassa pidettäviä. Esimerkiksi valtuutetun terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvät tiedot ovat arkaluontoisia tietoja ja näin ollen salassa pidettäviä.³⁹

Esimerkiksi valtuuttajan joutuessa sairaalaan vain sairaalan tietoihin merkityllä lähiomaisella ja edunvalvontavaltuutetulla on oikeus saada valtuuttajasta tietoja, jotka muutoin olisivat salassa pidettäviä. Monelle valtakirjan tekijälle on kuitenkin tärkeää, että muutkin läheiset henkilöt, esimerkiksi lapset, voivat saada tietoja valtuuttajaa koskevista asioista suoraan sairaanhoidon henkilökunnalta salassapitovelvollisuuden sitä estämättä. Lisäksi koetaan tärkeänä, että perhepiirillä olisi oikeus keskustella keskenään saamistaan tiedoista. Näistä voidaan määrätä erikseen valtakirjassa, jotta ne olisivat mahdollisia.⁴⁰

3.2.4 Valtuutetun palkkio

Valtuutetulla on oikeus saada edunvalvontavaltuutettuna toimimisesta palkkio sekä kulu korvaus. Lähtökohtana on, että valtuuttaja ja valtuutettu voivat sopia palkkion ja kulu korvauksen perusteista, sillä kysymys on yksityisoikeudellisesta asiasta. Mikäli valtuuttaja ja valtuutettu sopivat yhdessä korvauksista, on ne hyvä kirjata joko valtakirjaan tai erilliseen sopimukseen. Valtuuttajalla on myös oikeus määrätä yksipuolisesti korvauksista esimerkiksi valtakirjassaan. Valtuutetun voidaan katsoa hyväksyneeksi palkkiota ja kulukorvauksia koskevat määräykset, ryhtyessään hoitamaan valtuuttajan asioita edunvalvontavaltuutettuna.⁴¹ Jos korvauksista ei ole sovittu tai määrätty, on EVVL 22 §:ssä asiaa koskeva säännös. Valtuutetulla on EVVL 22 §:n mukaan oikeus saada valtuuttajan

³⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 229–232.

⁴⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 230; Nikumaa ym. 2016, s. 29.

⁴¹ Antila 2007, s. 102–103; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 244–245.

varoista korvaus tarpeellisista kuluistaan ja kohtuullinen korvaus tehtävän laatuun ja laajuuteen nähden, mikäli muuta ei ole sovittu.

3.2.5 Päätöstitili

EVVL 36 §:n mukaan valtuutetun on edunvalvontavaltuutuksen lakattua annettava viipymättä tili tehtävänsä hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen. Päätöstitili on annettava pääsääntöisesti perillisille, jollei valtakirjassa ole määrätty, ettei sitä tarvitse laatia. Mikäli perillinen, joka tulee samaan valtuuttajan omaisuuden, haluaa nähdä päätöstitilin sekä mahdolliset aiemmat holhousviranomaiselle annetut tositteet, on hänellä oikeus saada nämä nähtäväkseen. Päätöstitiliä ei missään tilanteessa tarvitse tehdä holhousviranomaiselle, vaikka näin määrättäisiinkin valtakirjassa. Päätöstitilien tarkastaminen aiheuttaisi holhousviranomaisille merkittävästi lisätyötä, joka ei ole tarkoituksenmukaista.⁴²

3.2.6 Valtuutettujen nimeäminen

Edunvalvontavaltuutukseen voidaan nimetä useita valtuutettuja, mutta on suositeltavaa antaa valtuudet yhdelle henkilölle kerrallaan. Mikäli halutaan, että yksi henkilö edustaa valtuuttajan taloudellisia asioita ja toinen henkilöä koskevia asioita, on kyse kahdesta erillisestä valtuutuksesta. Tällöin kaikkein käytännöllisintä on tehdä molemmille valtuutetuille omat valtakirjat asioiden hoitoa varten. On myös mahdollista määrätä kaksi henkilöä hoitamaan samaa tehtävää, mutta tällöin haasteeksi nousee valtuutettujen kelpoisuus edustaa valtuuttajaa yksin. Jos valtakirjassa ei ole määritelty ovatko valtuutetut kelpoisia edustamaan valtuuttajaa vain yhdessä vai ovatko kumpikin heistä kelpoisia edustamaan valtuuttajaa yksin, eikä asia selviä valtakirjan tulkinnallakaan, on lähtökohtana pidettävä, että heillä on oikeus edustaa valtuuttajaa vain yhdessä.⁴³ Tämä aiheutuu ongelmaksi, kun molempien valtuutettujen tulisi pystyä aina samanaikaisesti edustamaan valtuutettua. Esimerkiksi toisen sairastuttua vakavasti, ei toinen valtuutetuista voi hoitaa edustamista yksin.

⁴² HE 52/2006 vp, s. 39; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 260–261.

⁴³ Antila 2007, s. 27.

Valtakirjassa olisi hyvä olla valtuutetulle henkilölle varahenkilöitä, jotka voisivat tarvittaessa toimia valtuuttajan edustajina, mikäli ensisijainen valtuutettu ei kykene hoitamaan tehtäväänsä. Varahenkilöistä käytetään valtuutuksessa termejä ”toissijainen valtuutettu” ja ”varavaltuutettu”. Toissijaisella valtuutetulla tarkoitetaan henkilöä, jonka valtuuttaja nimeää sen varalta, jos ensisijainen valtuutettu ei ota valtuutetun tehtävää vastaan, luopuu siitä tai tulee pysyvästi kykenemättömäksi hoitamaan edunvalvontavaltuutetun tehtävää. Varavaltuutettu tarkoittaa henkilöä, joka tulee valtuutetuksi silloin, jos ensisijainen tai toissijainen valtuutettu tulee tilapäisesti kykenemättömäksi hoitamaan edunvalvontavaltuutetun tehtävää. Tällainen tilapäinen kykenemättömyys voi tarkoittaa esimerkiksi sairastumista tai esteellisyyttä. Toissijaisen valtuutetun ja varavaltuutetun erot ovat siinä, että toissijainen valtuutettu voi hoitaa edunvalvontavaltuutetun tehtävää pysyvästi ja varavaltuutettu vain väliaikaisesti.⁴⁴

Tärkeimmät huomiot varavaltuutettujen nimeämisessä mielestäni on, että varahenkilöitä on tarpeeksi ja eri ikäryhmistä. Tarve varahenkilöille korostuu usein tilanteissa, joissa ensisijainen valtuutettu on samaa ikäluokkaa valtuuttajan kanssa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa aviopuolisot valtuuttavat toisensa, olisi erittäin suositeltavaa, että lista varavaltuutetuista jatkuisi vielä nuoremmilla sukupolvilla, jotka voisivat hoitaa asioita vielä senkin jälkeen, jos ensisijainen valtuutettu menettäisi kyvyn toimia valtuutettuna.⁴⁵

On myös erityisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että sama henkilö voi toimia toissijaisena- että varavaltuutettuna. Varahenkilöt suositellaan kirjaamaan valtuutukseen ensisijaisuusjärjestykseen, jotta järjestys ei jää tulkinnanvaraiseksi ja aiheuta ongelmia valtuutettujen välille. Nimeämällä varahenkilöt sekä toissijaisiksi valtuutetuiksi että varavaltuutetuiksi asioiden hoitajia on useampia ja heillä kaikilla on oikeus toimia sekä pysyvästi että tilapäisesti valtuutettuna.⁴⁶

Yhdeksi pelkäksi varavaltuutetuksi kannattaa nimetä joku luotettu henkilö, joka ei ole valtuuttajan eikä valtuutettujen sukulainen. Tällaista varavaltuutettua voidaan tarvita silloin, kun edunvalvontavaltuutettu on esteellinen hoitamaan valtuutetun tehtäväänsä. Valtuutettu on EVVL 17 §:n mukaan esteellinen, mikäli vastapuolena on:

- 1) valtuutettu itse, valtuutetun puoliso tai joku, jota valtuutettu edustaa

⁴⁴ Antila 2007, s. 28; Nikumaa ym. 2016, s. 26–27.

⁴⁵ Tiensuu 2016, s. 39

⁴⁶ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 242.

- 2) valtuutetun tai hänen puolisonsa lapsi, lapsenlapsi, sisarus, vanhempi tai isovanhempi taikka tällaisen henkilön puoliso tai
- 3) valtuutetun sisaruksen lapsi tai vanhemman sisarus

Tavanomaisia esteellisyystilanteita perheen sisällä voi syntyä muun muassa lahjojen antamisen yhteydessä, perinnönjaossa tai kun halutaan myydä kesämökki perheenjäsenelle. Mikäli valtuuttaja haluaa valtakirjassaan määrätä lahjojen antamisesta tai hän tietää, että perheen asunto tai kesämökki halutaan tulevaisuudessa myydä lapsille tai lapsenlapsille, olisi hänen hyvä miettiä perheen ulkopuolisen valtuutetun nimeämistä, joka voisi esteettömänä hoitaa tämän tyyppiset tehtävät. Mikäli valtakirjassa ei ole valtuutettua, joka olisi esteetön kyseisissä tehtävissä, voidaan tehtävään määrätä myös edunvalvoja. Edunvalvoja ei kuitenkaan saa lahjoittaa päämiehen omaisuutta, joten se on ratkaisuna vain kiinteistöjen myyntiä ja perinnönjakoa koskevissa tilanteissa. Lisäksi edunvalvojan määrääminen aiheuttaa lisäviivytystä ja kustannuksia edellä mainittuihin tilanteisiin.⁴⁷

3.3 Oikeustoimien luvanvaraisuus

Pääsääntöisesti edunvalvontavaltuutuslain lähtökohtana on se, että valtuuttaja antaa täydet oikeudet valtuutetulle edustaa tätä, eikä valtuutettu tarvitse erillistä lupaa viranomaisilta oikeustoimien tekemiselle. EVVL poikkeaa näiltä osin holhoustoimilaista, sillä HoITL:ssa on määritelty tiettyjä henkilön puolesta tehtäviä oikeustoimia luvanvaraisiksi, koska ne ovat merkitykseltään suuria. Tällaisia oikeustoimia ovat muun muassa asunto-osakkeiden ja kiinteän omaisuuden myynti ja luovuttaminen, liiketoiminnan harjoittaminen sekä perinnöstä luopuminen.⁴⁸

Mikäli valtuuttaja kuitenkin haluaa, että jokin tai mahdollisesti kaikki HoITL 34 §:n oikeustoimet olisivat luvanvaraisia, on siitä mahdollista määrätä valtakirjassa (EVVL 19 §). Valtakirjaan voidaan ottaa tällainen lupaehto esimerkiksi silloin, kun luvanvaraisella oikeustoimella on suuri merkitys valtuuttajalle tai kun sillä on suuri merkitys valtuuttajan varallisuuteen⁴⁹. Maininta oikeustoimen luvanvaraisuudesta voidaan tehdä esimerkiksi näin: ”Valtuutettu ei saa ilman maistraatin lupaa antaa pantiksi eikä luovuttaa omistamiani Asunto Oy X-nimisen yhtiön osakkeita nro 1-10 eikä luovuttaa niiden nojalla hallittua

⁴⁷ Antila 2007, s. 102, 112; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217; Nikumaa ym. 2016, s. 26–27.

⁴⁸ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 218.

⁴⁹ HE 52/2006, s. 27–28.

huoneistoa määräaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi”. Mikäli edunvalvontavaltuutuksessa on otettu määräyksiä luvanvaraisista oikeustoimista, on lupaa oikeustoimen suorittamiseen haettava siltä holhousviranomaiselta, joka valvoo valtuutetun toimintaa (EVVL 19 §).

4 MALLIPOHJIEN KÄYTTÖ LAADINNASSA

4.1 Laadinnan lähtökohdat

Internetistä on saatavilla erilaisia mallipohjia edunvalvontavaltuutuksen tekemisen tueksi. Mikäli aikoo käyttää näitä mallipohjia apuna laadinnassa, olisi hyvä muistaa, että nämä valtakirjamallit ovat hyvin karkeita versioita valtuutuksista ja sisältävät usein vain vähimmäissisällön. Nämä mallit eivät sovellu suurimmalle osalle sellaisenaan, vaan valtakirjaa tulisi aina tarkastella huolellisesti, mitä omassa valtakirjassa pitää mainita ja minkä voi jättää mainitsematta. Kevään 2016 aikana tarkastin yli 100 edunvalvontavaltakirjaa, joista suurin osa oli lähettäjiensä itse laatimia. Valtakirjat noudattivat lähes kaikki Internetistä löytyvien mallipohjien runkoa ja ne sisälsivät enemmän tai vähemmän puutteita, riippuen siitä millaista mallia henkilöt olivat käyttäneet.

Käyn tavallisen suomalaisen esimerkkiperheen avulla läpi erilaisia valtakirjamalleja ja sitä, mitä tällaisen valtakirjan tekemisen jälkeen tapahtuu ja kuinka asiat hoituvat milläkin valtakirjalla. Esimerkkiperheeseen kuuluu 70-vuotias Ville Virtanen, joka tekee itse oman edunvalvontavaltuutuksen. Perheeseen kuuluu myös Villen 68-vuotias vaimo Elli Virtanen sekä heidän lapset Heimo ja Matti sekä Matin tytär Viivi. Ville laatii edunvalvontavaltuutuksen saatuaan lääkäriltä diagnoosin lievistä dementia-asteista. Usein edunvalvontavaltuutuksen laadinta aloitetaan, kun tulee tilanne, jossa joudutaan miettimään omaa tulevaisuutta pidemmälle ja sitä, kuinka sitä tulevaisuudessa pärjää⁵⁰. Ville laatii valtuutuksen, koska haluaa, että hänen vaimonsa, Elli, voisi hoitaa kaikki hänen taloudelliset sekä henkilöä koskevat asiat mahdollisimman helposti ja ilman viranomaisen valvontaa.

Villen dementian edetessä alkaa hänen toimintakykynsä heikentymään ja Ellin arvioinnin mukaan Ville ei enää kykene suoriutumaan taloudellisten asioiden hoidosta riittävän hyvin. He varaavat ajan lääkärille, joka antaa lausunnon siitä, että Villen toimintakyky on siinä määrin heikentynyt, että hän ei enää kykene huolehtimaan valtuutuksen käsittämiä asioita riittävän hyvin.⁵¹

⁵⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 80

⁵¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 184; HE 52/2006 s.33

Edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista haetaan siltä holhousviranomaiselta, jossa valtuuttajalla on kotikunta. Kun edunvalvontavaltuutuksen vahvistamista haetaan maistraatista, on mukana oltava alkuperäinen edunvalvontavaltakirja, lääkärinlausunto tai muu luotettava selvitys valtuuttajan kykenemättömyydestä hoitaa asioitaan sekä hakemus edunvalvontavaltuutuksen vahvistamiseksi.⁵² Valtuutuksen vahvistamisen edellytyksenä on EVVL 24 §:n mukaan päämiehen täysi-ikäisyys, muotovaatimusten täytyminen ja päämiehen vajaakykyisyys asioiden hoitoon. Valtuutuksen vahvistaminen ei kuitenkaan johda siihen, että valtuuttaja, Ville, menettäisi oman oikeustoimikelpoisuutensa. Valtuutetun on otettava aina huomioon valtuuttaja ja kykeneekö hän jokin asian osalta päätöksentekoon. Mikäli valtuuttaja kykenee osallistumaan päätöksentekoon, on päätöksistä aina keskusteltava valtuuttajan kanssa yhdessä.⁵³

Edunvalvontavaltuutettu, eli Elli, saa maistraatilta päätöksen ja mikäli vahvistamismenettelyssä ei ole ollut mitään ongelmia tai epäselvyyksiä, saa hän takaisin antamansa edunvalvontavaltuutuksen leimalla varustettuna. Tämän jälkeen Elli voi hoitaa Villen asioita esittämällä vahvistetun edunvalvontavaltuutuksen ja maistraatin myönteisen päätöksen kulloisellekin asioidenhoidon osapuolelle, esimerkiksi pankin virkailijalle.⁵⁴ Ensimmäisenä tehtävänä valtuutuksen vahvistamisen yhteydessä on EVVL 30 §:n mukaan laatia omaisuusluettelo maistraatille. Omaisuusluettelo tulee toimittaa maistraattiin kolmen kuukauden kuluessa edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisesta. Omaisuusluettelon avulla maistraatti voi tarvittaessa valvoa valtuutetun toimintaa koskien taloudellisia asioita ja se pystyy seuraamaan varallisuudessa tapahtuneita muutoksia.⁵⁵

4.2 Valtakirjamalli 1

Ensimmäisellä valtakirjamallilla⁵⁶ tehdyllä valtuutuksella Ville Virtanen valtuuttaa asioidensa hoitoon puolisonsa Ellin. Ville on tehnyt valtuutuksen oikeusministeriön mallin mukaan ja on valtuuttanut Ellin hoitamaan hänen omaisuutta ja muita taloudellisia asioita sekä hänen henkilöä koskevat asiat. Tämä mallipohja sisältää ainoastaan valtakirjan vä-

⁵² Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 184; Karttunen ym. 2012, s. 83

⁵³ HE 52/2006, s. 26.

⁵⁴ Nikumaa yms. 2016, s. 32–33.

⁵⁵ Antila 2007, s. 139; HE 52/2006 vp.

⁵⁶ Liite 1.

himmäissisällön. Ville on käyttänyt valtakirjassaan esteettöminä todistajinaan naapureitaan, sillä on ehdottoman tärkeää, että todistajat eivät ole lähisukua valtuutetulle tai valtakirjassa oleville valtuutetuille, muuten valtakirja olisi pätemätön.

Omaisuuksia koskevat asiat

Valtakirjan ollessa käytössä Elli on pystynyt hoitamaan sillä kaikki tarvittavat pankissa asioinnit ja sairaalakäynnit onnistuneesti. Ajan kuluessa Ellille alkaa käydä raskaaksi hoitaa Villeä kotona sekä pitää huolta heidän omakotitalostaan. Tarkoituksena olisi, että Elli ja Ville muuttaisivat pienempään asuntoon ja perheen vanhin poika, Heimo, ostaisi perheineen vanhempiensa omakotitalon. Valtakirjasta puuttuu kuitenkin maininta kiinteistöjen myymisestä, joten Ellillä ei ole oikeutta edunvalvontavaltuutuksella myydä kiinteistöä, sillä siitä on aina erikseen määrättävä valtakirjassa⁵⁷. Kun valtakirjasta puuttuu kiinteistön myyntiä koskeva lauseke ja kiinteistö halutaan kuitenkin myydä, on kiinteistön myyntiä varten haettava edunvalvojaa. Edunvalvojan määräämisen lisäksi edunvalvoja tarvitsee luvan kiinteistön myyntiin, sillä se on HoTL:n 34 §:n mukaan luvanvarainen oikeustoimi⁵⁸.

Haettava edunvalvoja voi olla joko yleinen edunvalvoja tai joku valtuuttajan lähipiiristä löytyvä luotettava henkilö, joka ei ole esteellinen suorittamaan kiinteistön myyntiä⁵⁹. Tuomioistuin tai valtuutetun, Ellin, pyynnöstä holhousviranomaisen voi määrätä edunvalvojan valtuutetun tehtäviin⁶⁰. Virtasten lähipiiristä löytyy sopiva henkilö, joka voidaan määrätä edunvalvojaksi. Hän on Virtasten tuttavaperheen lapsi, joten hän ei ole esteellinen suorittamaan myyntiä edunvalvojana. Tällaisissa tapauksissa on mahdollista, että edunvalvoja määrätään valtuutetuksi vain esteellisen oikeustoimen osalta. Alkuperäinen valtuutettu, Elli, säilyttää siis kaikilta muilta osin kelpoisuutensa toimia valtuutettuna kuin kiinteistön myynnin osalta. Kun Virtasten tuttavaperheen lapsi, Liisa, määrätään edunvalvojaksi kiinteistön myyntiin, sovelletaan tähän holhoustoimilakia.⁶¹ Kun Liisa on saanut luvan toimia määrääjän edunvalvojana, on hänen vielä haettava erikseen lupa kiinteistön myyntiin.

⁵⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 221

⁵⁸ HE 52/2006, s. 28

⁵⁹ Nikumaa ym. 2016, s. 48

⁶⁰ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 243

⁶¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 243

Villen ja Ellin lapsenlapsen syntymäpäivän lähestyessä nousee Ellille mieleen ajatus lahjojen antamisesta. Elli ei voi valtakirjalla tehdä Villen puolesta lahjoituksia, sillä Ville ei ole määrännyt lahjojen antamisesta valtakirjassa⁶². Tämä ei ole heille sen suurempana esteenä, sillä Elli on aiemminkin hoitanut lahjojen hankinnat, eikä heillä ole tarvetta tehdä verovapaita lahjoituksia ennakkoperintönä.

Villen joutuessa liukastumisen vuoksi sairaalaan Matti soittaa sairaalaan tiedustellakseen isänsä vointia. Matti ei saa henkilökunnalta tietoja isänsä tilasta, sillä Villen lähiomaiseksi on kirjattu Elli ja vain Ellillä on valtuutuksen nojalla oikeus saada salassa pidettäviä tietoja Villestä⁶³. Matti saa ohjeeksi kysyä isänsä tilasta äidiltään. Kaikki Villeä koskevat salassa pidettävät tiedot kerrotaan vain Ellille ja muut saavat mahdollisesti tiedon Elliltä, mikäli hän haluaa sen kertoa.

Kun Villen edunvalvontavaltuutus on ollut jo muutaman vuoden käytössä, alkaa Ellinkin vointi pikkuhiljaa heikentyä. Elli luopuisi mielellään asioiden hoidosta, sillä hän tarvitsee vaikeampiin asioiden hoitoon lastensa tukea. Jos Elli haluaa luopua valtuutetun roolista, tarvitaan valtuutetuksi joku toinen henkilö. Mikäli valtakirjassa olisi nimetty varavaltuutettuja, voitaisiin valtuutus vahvistaa tällaiselle henkilölle. Villen laatimassa valtakirjassa ei ole varavaltuutettuja, joten ainoana vaihtoehtona on edunvalvojan määrääminen.⁶⁴ Kun Elli haluaa luopua valtuutetun tehtävästään, on siitä tehtävä maistraatille ilmoitus, jonka jälkeen maistraatin on selvitettävä onko Ville edunvalvonnan tarpeessa⁶⁵. Jo ennen maistraatin selvitystä on lasten mahdollista hakea jompikumpi lapsista Villen edunvalvojaksi.⁶⁶

Kun Elli päättää luopua edunvalvontavaltuutetun tehtävistä ja on tehnyt siitä ilmoituksen maistraatille, on hänen velvollisuutenaan EVVL 35 §:n mukaan luovuttaa valtakirja ja hoidossa oleva omaisuus määrätylle edunvalvojalle. Valtakirjassa ei ollut määrätty päätöstilin laatimisesta mitään poikkeavuutta, joten Ellillä on EVVL 36 §:n mukaan velvollisuus laatia päätöstili tehtävän hoitamisesta sille, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen.

⁶² Antila 2007, s. 110.

⁶³ Nikumaa ym. 2016, s. 29.

⁶⁴ Antila 2007, s. 29–30.

⁶⁵ Antila 2007, s. 166; Välimäki 2013, s. 240–241.

⁶⁶ Antila 2007, s. 167.

4.3 Valtakirjamalli 2

Tässä kappaleessa käydään läpi, miten Villen asiat hoituvat, kun hän teki toisen mallipohjan⁶⁷ avulla edunvalvontavaltuutuksen. Ville on valtuuttanut puolisonsa taloudellisten ja henkilöä koskevien asioiden hoitoon, sekä nimennyt varalle lapsensa Heimona ja Matin. Valtakirja on muodollisesti pätevä ja saa lain voiman, kun Ville on menettänyt toimintakykynsä. Jälleen kerran tavanomaisten asioiden hoito valtakirjalla on onnistunut erinomaisesti ja lisäksi tällä valtakirjalla Villen ja Ellin omakotitalonkin myyminen on mahdollista, sillä siitä on määrätty valtakirjassa.

Omaisuuksia koskevat asiat

Tapauksessa toiveena oli, että omakotitalo myydään toiselle pojalle, Heimolle, joten vaikka valtakirjasta löytyykin oikeanlainen maininta kiinteistön myynnistä, ei Elli tai varavaltuutettu Matti esteellisinä voi suorittaa kiinteistön myyntiä perheenjäsenelleen. Tästä syystä on haettava maistraatista edunvalvojaa, joka esteettömänä voisi suorittaa kiinteistön myynnin. Virtasilla on sopiva esteetön henkilö edunvalvojaksi, joten yleistä edunvalvojaa ei tarvita. Edunvalvojaksi määrätään Virtasten tuttu Liisa. Koska Liisa määrättiin edunvalvojaksi määrääjäksi suorittamaan kiinteistön myynti, sovelletaan tähän holhous-toimilakia ja hänen on haettava lupa kiinteistön myyntiin maistraatilta (HoITL 34 §).

Valtakirjassa Ville on myös määrännyt, että hänen omistamansa Asunto Oy X-nimisen yhtiön osakkeita nro 1-10 ei saa antaa pantiksi tai luovuttaa ilman maistraatin lupaa. Näiden osakkeiden nojalla hallittua huoneistoa ei myöskään saa luovuttaa toisen käytettäväksi määräajalla sopimuksella pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi ilman maistraatin lupaa. Nämä toimet ovat siis määrätty valtakirjassa luvanvaraisiksi ja mikäli osakkeet halutaan myydä tai asunto vuokrata pidemmäksi ajaksi, on maistraatilta haettava näihin oikeustoimiin luvat⁶⁸.

Ville on ottanut valtakirjassa kantaa myös lahjojen antamiseen, vaikka yleensä hänen puolisonsa on hoitanut ne. Ville on kuitenkin ajatellut tilannetta, jossa Elli ei enää toimi valtuutettuna ja siksi määrännyt, että hänen varoistaan on oikeus tehdä enintään 300

⁶⁷ Liite 2.

⁶⁸ HE 52/2006 vp, s. 28.

euron arvoisia rahalahjoja heidän lasten ja lastenlasten syntymäpäivinä. Vaikka valtuutettuina toimisi ketkä tahansa valtakirjassa mainituista valtuutetuista, ei heistä voisi kukaan tehdä lahjoituksia oman lähisukuna sisällä. Elli, Matti ja Heimo ovat kaikki esteellisiä antamaan lahjoja toisilleen ja lähisukulaisilleen (EVVL 11 §). He voisivat tehdä lahjoituksia ainoastaan henkilöille, jotka eivät olisi tilanteessa esteellisiä. Ville on kuitenkin valtakirjassa määrännyt, että lahjoituksia saa tehdä vain Ellin ja hänen lapsille ja lapsenlapsille heidän syntymäpäivinä. Tilanteeseen ei myöskään auta se, että he hakisivat maistraatista edunvalvojaa, sillä edunvalvojaan sovelletaan aina holhoustoimilakia ja HoITL 32 § kieltää päämiehen omaisuuden lahjoittamisen.

Valtakirjan omaisuutta koskevien asioiden hoito -kappaleessa⁶⁹ on otettu määräys myös siitä, että valtuutetun on annettava kahden vuoden välein maistraatille tili Villen omaisuuden ja muiden taloudellisten asioiden hoidosta. Lisäksi ensimmäinen tilikausi on määrätty päättyväksi heti valtuutuksen vahvistamisvuotta seuraavan kalenterivuoden päättyessä. Yleensä lähtökohtana edunvalvontavaltuutuksessa on, että tilinantovelvollisuus ei koske valtuutettua, koska kyseessä on valtuuttajan oma tahdonilmaisu ja valtuutetun ja valtuuttajan välinen luottamussuhde. Kun valtakirjassa on määräys määräajoin annettavasta tilistä, sovelletaan tällaiseen tiliin HoITL:n 51 ja 53–56 §:n säädöksiä.⁷⁰ Tällaisesta tilistä on käytävä ilmi aina valtuuttajan varat ja velat tilikauden alkaessa ja päättyessä. Näiden lisäksi tilistä on käytävä ilmi, mitä merkittäviä oikeustoimia valtuutettu on valtuuttajan puolesta tehnyt tämän hoitaessa omaisuutta. Tämä tarkoittaa siis käytännössä sitä, että esimerkiksi kiinteistön myynti tai varojen siirtäminen toiselle tilille on käytävä ilmi tehtävästä tilistä. Tällaisen tilin pitäminen ja toimittaminen maistraattiin on melko työlästä ja kallista, joten jos se koituu valtuutetulle kovin raskaaksi, voi maistraatti päättää, että annettava tili voi olla yleispiirteinen. Tämän määräyksen edellytyksenä on kuitenkin, että valtuutettu on valtuuttajan vanhempi, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen henkilö.⁷¹

Henkilöä koskevat asiat

Ville on tehnyt hoitotahdon ja määrännyt valtakirjassaan, että valtuutetun on noudatettava hänen tekemäänsä hoitotahtoa tehdessään päätöksiä henkilöä koskevissa asioissa. Velvoite tämän noudattamiseksi tulee potilaan asemasta ja oikeuksista annetun

⁶⁹ Liite 2.

⁷⁰ HE 52/2006 vp, s. 37–38.

⁷¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 252.

lain 6 ja 8 §:stä. PotL:n mukaan edunvalvontavaltuutettua pidetään valtuuttajan laillisena edustajana ja tällaisen laillisen edustajan on otettava aina huomioon potilaan hoitotahdossa ilmaisema tahto tehdessään häntä koskevia päätöksiä hoidostaan. Joten kun valtuutettu tekee päätöksiä Villen puolesta hänen hoitoonsa liittyvissä kysymyksissä, on hänen aina otettava huomioon Villen ilmaisema tahto hänen hoitotahdostaan.⁷²

Valtuutetut

Villen valtakirjassa ensisijaisena valtuutettuna toimii hänen puolisonsa Elli. Heimo on kirjattu toissijaiseksi valtuutetuksi ja Matti varavaltuutetuksi. Tarkoituksena Villellä on ollut laittaa perheenjäsenensä siihen järjestykseen, jossa haluaa heidän toimivan valtuutettuina. Valtuutettujen termit kätkevät kuitenkin sisälleen paljon tietoa siitä, millainen valtuutettu on kyseessä ja tämä voi jäädä monelta huomaamatta, mikäli ei ole perehtynyt aiheeseen. Tekstissä toissijaisesta ja varavaltuutetusta on kirjoitettu, että Heimo nimitetään toissijaiseksi sen varalta, että Elli ei ota valtuutetun tehtävää vastaan, luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä. Matti taas on nimetty varavaltuutetuksi siltä varalta, jos Heimo tai Elli tulee sairauden, esteellisyyden tai muun syyn vuoksi tilapäisesti estyneeksi hoitamaan valtuutetun tehtävää.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Villen tahto ei näiltä osin toteudu, sillä mallin avulla tehdessään valtakirjan, hän ei selvittänyt mitä valtuutettujen termit tarkoittavat. Heimo ei voi toimia varavaltuutettuna lainkaan, eli tilanteissa, joissa hän toimisi vain tilapäisesti valtuutettuna, sillä häntä ei ole määrätty toissijaisen valtuutetun lisäksi varavaltuutetuksi. Matti puolestaan ei voi toimia lainkaan pysyvästi valtuutettuna, mikäli Elli tai Heimo eivät jostain syystä voisi toimia valtuutettuina. Matilla on oikeus toimia ainoastaan tilapäisesti valtuutettuna, eli silloin, jos Elli tai Heimo, ei väliaikaisesti voi toimia valtuutettuina.⁷³

Tilanteessa, jossa Elli haluaa luopua tehtävästään valtuutettuna, on Heimon toissijaisena valtuutettuna haettava valtakirjan vahvistamista itselleen. Kun Heimo määrätään Ellin tilalle valtuutetuksi, lakkaa valtuutus Ellin osalta olemassa voimassa ja Heimo saa täydet oikeudet edustaa isäänsä. Maistraatin on myös lähtökohtaisesti valtuutusta vahvistaessa selvítettävä onko valtuuttaja edelleen toimintakyvytön, jotta yksi edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisen edellytyksistä täyttyisi.⁷⁴ Jos Heimo jostain syystä ei voisi

⁷² Antila 2007, s. 23–24.

⁷³ Kangas 2013, s. 231.

⁷⁴ Antila 2007, s. 70; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 242.

tilapäisesti hoitaa valtuutetun tehtävää, esimerkiksi sairastuessaan, voisi Matti hakea valtuutuksen vahvistamista maistraatista.

4.4 Valtakirjamalli 3

Jos Ville olisi tehnyt kolmannen mallipohjan⁷⁵ avulla edunvalvontavaltuutuksensa, olisi asioiden hoito sujunut helpoiten, ilman suuria ylimääräisiä ongelmia. Ville on valtakirjassaan jälleen valtuuttanut puolisonsa ja lapsensa. Tällä kertaa kaikki on kirjattu oikeilla termeillä, joten molemmilla lapsillakin on oikeus toimia sekä pysyvästi että tilapäisesti valtuutettuina. Lisäksi valtuutetuista löytyy 3. varavaltuutettu, joka voi siis toimia ainoastaan tilapäisesti valtuutettuna. Tähän on tarkoituksella valittu perheen ulkopuolinen henkilö, jotta hän voi toimia tilapäisesti valtuutettuna silloin, kun valtuutettu on esteellinen toimimaan tehtävässään.

Omaisuuksia koskevat asiat

Nyt kun Elli haluaa myydä heidän omakotitalon Heimolle, hoituu se huomattavasti helpommin. Elli on edelleen esteellinen toimimaan myyjänä, kuten 2.toissijainen ja 2.varavaltuutettu Mattikin. Ville on kuitenkin tällaista tilannetta miettiessään valinnut valtakirjaan vielä yhden ylimääräisen varavaltuutetun, joka ei ole perheen sukulainen. Virtasten kummilapsi Liisa on valittu varalle ja hän esteettömänä voi hoitaa kiinteistön myynnin. Jotta Liisalla olisi oikeudet myydä Villen ja Ellin omakotitalo, pitää edunvalvontavaltuutus vahvistaa myynnin ajaksi Liisalle. Liisan pitää hakea valtuutuksen vahvistamista itselleen ja jotta Elli ei menetä muilta osin valtuuksia, pitää Liisan hakea valtakirjan vahvistamista vain tämän tietyn oikeustoimen osalta. Valtuutus lakkaa Liisan osalta, kun kiinteistön myynti on suoritettu tai kun Elli ja Liisa yhdessä tekevät ilmoituksen maistraattiin tehtävän lakkaamisesta.⁷⁶

Ville on määrännyt valtakirjassaan myös, että hänen lapsillaan oikeus saada nähtäväksi valtuutetun selvitys raha-asioiden hoidosta. Ville on halunnut tämän määräyksen valtakirjaan, koska he ovat Ellin kanssa melko saman ikäisiä ja mikäli Ellin toimintakyky alkaisi

⁷⁵ Liite 3.

⁷⁶ Antila 2007, s. 173–174.

heiketä, olisi lapsilla oikeus puuttua tilanteeseen. Lapsilla on tämän määräyksen perusteella oikeus nähdä, onko asiat hoidettu riittävän hyvin ja he voivat mahdollisesti puuttua tilanteeseen, jossa olisi parempi vahvistaa valtakirja toissijaiselle valtuutetulle.⁷⁷

Kun valtakirja lakkaa olemasta voimassa, on valtuutetun laadittava viipymättä päätöstili sellaiselle henkilölle, jolla on oikeus omaisuuden vastaanottamiseen⁷⁸. Valtakirjan voimassaolo lakkaa yleisimmin valtuuttajan kuolemaan⁷⁹. Ville halusi nimenomaisesti määrätä valtakirjassaan, että päätöstiliä ei tarvitse laatia, koska se aiheuttaa lisätyötä valtuutuksen lakatessa ja hänen valtuutettuina toimii ainoastaan perheenjäseniä, joihin hän luottaa täysin.

Henkilöä koskevat asiat

Villen liukastuessa talvella hän joutuu sairaalaan leikattavaksi murtuneen sääriluun vuoksi. Elli menee sairaalaan yhdessä Villen kanssa ja antaa samalla hoitohenkilökunnalle tiedoksi edunvalvontavaltuutuksen. Elli antaa tiedoksi henkilökunnalle Villen antaman määräyksen siitä, että heidän lapsillaan on yhtäläinen oikeus saada salassa pidettäviä tietoja Villestä kuin Ellilläkin. Kun Heimo soittaa sairaalaan, on hänellä kaikki oikeudet saada tietoja Villen tilasta ja hoitosuunnitelmasta.⁸⁰

Ajan kuluessa Villen hoitaminen kotona käy liian raskaaksi Ellille ja on aika miettiä hänen hoitopaikkaansa. Heimon toimiessa valtuutettuna keskustelevat he yhdessä Ellin ja Martin kanssa siitä, mikä olisi paras hoitopaikka Villelle. Elli muistelee, että asiasta on keskusteltu Villen kanssa, mutta hän ei enää muista mistä paikasta oli puhetta. Villen kanssa keskustellessa mielipiteet ja paikat vaihtuvat ja toisinaan hoitopaikalla ei ole väliä. Valtakirjassa on kuitenkin määräys hoitotahdon noudattamisesta ja Heimo tarkistaa mitä isänsä on kirjannut hoitotahtoon. Hoitotahdosta löytyy myös muutamia hoivaan liittyviä tietoja, joihin Ville on muun muassa kirjannut muutaman hoitopaikan, jotka ovat hänelle mieluisia. Tämä helpottaa huomattavasti Virtasia päätöksenteossa, sillä Villen hoitotahtoa on noudatettava.⁸¹

⁷⁷ Maistraatti 2016c.

⁷⁸ HE 52/2006 vp, s. 39.

⁷⁹ Nikumaa ym. 2016, s. 35.

⁸⁰ Antila 2007, s. 98.

⁸¹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 224-225.

5 ANALYYSI

Tehdyn valtakirjan sisällöllä on todella suuri vaikutus siihen, miten valtuutettu voi hoitaa valtuuttajan asioita. Edunvalvontavaltuutuksen tarkoituksena on olla kevyempi ja helpompi vaihtoehto perinteiselle edunvalvonnalle, joten mitä laajemmin valtuuttaja on antanut oikeuksia valtuuttajalle, sitä helpompaa asioiden hoito on. Mikäli valtuutus on tehty hyvin yksinkertaisella tavalla, voi tehty valtuutus aiheuttaa ongelmia ja lisätyötä asioiden hoitoon. Ensimmäisellä edunvalvontavaltuutusmallilla⁸² asioiden hoitamisessa ilmeni monenlaisia ongelmia. Tällainen valtakirja, joka sisältää ainoastaan vähimmäissisällön, sopii sellaisenaan vain harvoille. Ensimmäisen valtakirjamallin mukaista valtuutusta ei siis kannata lähteä tekemään, mikäli on omaisuutta, jota valtuutetun tulisi pystyä mahdollisimman vaivattomasti hoitamaan.

Tällä vähimmäissisältöisellä valtakirjalla⁸³ asioiden hoitaminen sujuu, jos kyseessä on vain tavanomaisten pankkiasioiden, kelan etuuskien tai apteekkiasioiden hoitamiset. Näiden tavanomaisten asioiden hoitamisessa ei juuri ilmene ongelmia, mutta esimerkiksi salassapitosäännökset voivat jo aiheuttaa hieman ylimääräistä vaivaa. Esimerkiksi tilanne, jossa käsitellään valtuuttajan kannalta salassa pidettäviä tietoja, voidaan valtuutetun kanssa muut läsnä olevat henkilöt pyytää poistumaan huoneesta siksi aikaa, kun käsittelyssä ovat tällaiset salassapitoa vaativat asiat.

Lisäksi valtakirjassa on vain yksi henkilö nimettynä valtuutetuksi, joka voi aiheuttaa myöhemmin ongelmia asioiden hoitoon. Useimmiten valtuutetuksi nimetään oma puoliso, kuten Virtastenkin tapauksessa, joten valtuutettu ja valtuuttaja ovat lähes saman ikäisiä. Tämä voi koitua ongelmaksi, mikäli valtuutetun kunto alkaa heikentyä niin, että hän ei enää voi toimia edunvalvontavaltuutettuna⁸⁴. Tilanne koituu ongelmaksi, koska valtakirjaan ei ole määritelty varavaltuutettuja, joille valtakirja voitaisiin vahvistaa. Kun valtakirjassa on vain yksi valtuutettu ja hän ei enää voi hoitaa tehtävänsä, valtuutus lakkaa olemasta voimassa ja valtuuttajalle määrätään edunvalvoja.⁸⁵

Seuraavaksi kysymykseksi nouseekin, kuka sitten toimii valtuuttajan edunvalvojana. Edunvalvojaksi voidaan määrätä sopiva henkilö, joka antaa siihen suostumuksensa tai

⁸² Liite 1.

⁸³ Liite 1.

⁸⁴ Tiensuu 2016, s. 39.

⁸⁵ Antila 2007, s. 166–168.

vaihtoehtoisesti yleinen edunvalvoja.⁸⁶ Tässä esimerkissä luonnollisinta olisi, että tehtävä Villen huolehtimisesta siirtyisi jommallekummalle lapselle. Mikäli jompikumpi lapsista suostuu isänsä edunvalvojaksi, tekevät he maistraatille ilmoituksen isänsä edunvalvonnan tarpeesta. Kun prosessi on käynnistynyt lasten ilmoituksella ja maistraatti on todennut holhouksen tarpeen, tekee se hakemuksen lähimpään tuomioistuimeen.⁸⁷ Vuonna 2016 edunvalvojan määrääminen käräjäoikeuden hakemuksella maksaa 149 euroa ja maistraatin päätöksellä 111 euroa⁸⁸.

Kiinteistön myyntikään ei tällaisella valtakirjalla ole mahdollista. Tilannetta ei voi hoitaa muulla tavalla kuin määräämällä edunvalvoja ja tämän lisäksi on vielä haettava lupa myyntiin maistraatilta. Tällaisella valtakirjalla kiinteistön myynti saa hieman lisäviivytystä ja kustannuksia erilaisia lupia hakiessa. Pelkästään edunvalvojan määrääminen maistraatin päätöksellä aiheuttaa merkittävää viivästystä, sillä edunvalvojan määrääminen kestää keskimäärin noin neljä kuukautta ja lupien saaminen taas keskimäärin kaksi kuukautta.⁸⁹ Edunvalvojan määrääminen maksaa tavasta riippuen yli 100 euroa ja lupa kiinteistön myyntiin maksaa 180 euroa, joten pelkästään mahdollisuus kiinteistön myyntiin maksaa vähimmillään 291 euroa.⁹⁰ On myös mahdollista, että valtuuttaja on tarkoituksella jättänyt kiinteistön myynti -määräyksen pois valtakirjastaan, mikäli hän ei ole halunnut antaa valtuutetulle oikeutta myydä kiinteistöjään. Tätä ei kuitenkaan valtakirjan tulokinnalla voida tietää ja asiasta tulisi tehdä erikseen selkeä määräys esimerkiksi toimiohjeisiin.

Toinen valtakirjamalli⁹¹ on jo huomattavasti laajempi sisällöllisesti kuin ensimmäinen valtakirjamalli. Vaikka valtakirjassa on huomattavasti enemmän tärkeitä määräyksiä, ei se silti ole virheetön. Toisella valtakirjamallilla⁹² tehdyllä valtuutuksella valtuutetut on listattu valtakirjaan siinä järjestyksessä, kun heidän on toivottu toimivan valtuutettuina. Tämä ei kuitenkaan voi toteutua suunnitellusti, sillä valtakirjassa ei ole käytetty valtuutettujen termejä oikein. Tarkastaessani erilaisia edunvalvontavaltuutuksia, nousi tämä yhdeksi eniten tehdyksi virheeksi. Useimmiten valtuuttajalla on ollut tarkoituksena listata läheiset henkilöt varalle siinä järjestyksessä, jossa haluaisi heidän toimivan valtuutettuina.

⁸⁶ Välimäki 2008, s. 59, 62.

⁸⁷ Nikumaa ym. 2016, s. 49–50.

⁸⁸ Maistraatti 2016a.

⁸⁹ Maistraatti 2016b.

⁹⁰ Maistraatti 2016a.

⁹¹ Liite 2.

⁹² Liite 2.

Tässä valtakirjamallissa varahenkilöiden termien käyttö aiheuttaa tahattomasti valtakirjaan virheen. Esimerkissä valtuuttaja, Ville, on halunnut, että mikäli Elli ei voi toimia valtuutettuna, voisi Heimo toimia valtuutettuna hänen sijastaan. Toiveena oli, että mikäli Elli tai Heimo ei voisi hoitaa valtuutetun tehtävää, saisi sen nuorin lapsi Matti. Heimo on nimetty ainoastaan toissijaiseksi valtuutetuksi, joka tarkoitti sitä, että hän voi toimia valtuutettuna vain pysyvästi, eli silloin kun Elli ei siihen enää kykene. Matti on valtakirjassa määritelty varavaltuutetuksi, joka tarkoitti, että hän saa toimia valtuutettuna ainoastaan tilapäisesti. Matti ei siis koskaan voi toimia pysyvästi valtuutettuna, mikäli Elli tai Heimo eivät voi toimia valtuutettuina. Toisin sanoen, jos Elli tai Heimo eivät voi enää toimia valtuutettuina pysyvästi, on Villen asioiden hoitoon määrättävä edunvalvoja. Matti voidaan kuitenkin määrätä edunvalvojaksi Villelle, mutta hän joutuu huomattavasti vaikeamman ja raskaammalla tavalla hoitamaan isänsä asioita.

Toisen valtakirjamallin⁹³ mukaisella valtuutuksella on kiinteistöjen myynti mahdollista. Valtuutettu voi myydä kiinteistön henkilölle, jolle hän ei ole sitä esteellinen myymään. Mikäli kiinteistö halutaan myydä lähisuvun sisällä, ei se ole mahdollista valtakirjan avulla, mikäli valtuutetuissa ei ole henkilöä, joka ei ole esteellinen toimimaan myyjänä. Jos valtakirjassa ei ole lähisuvun ulkopuolista valtuutettua ja kiinteistö halutaan kuitenkin myydä perheen sisällä, on kiinteistön myyntiin haettava edunvalvojaa ja näin ollen myös lupaa. Haettava edunvalvoja aiheuttaa tilanteeseen lisä viivästystä ja huomattavasti lisää kuluja.

Valtakirjassa on siis onnistuneesti kirjattu kiinteistön myynti, mutta valtakirjaa tehdessä tulisi pohtia, halutaanko kiinteistö mahdollisesti myydä lähisuvun sisällä. Mikäli halutaan, on myös pohdittava, kuka voisi kiinteistön myynnin suorittaa olematta tehtävään esteellinen. Jos tiedetään, että kiinteistöä ei tulla myymään lähisuvulle, ei tarvitse huolehtia siitä, että valtuutettu olisi esteellinen toimimaan myyjänä.

Valtakirjassa oli myös rajoitettu tiettyjen asunto-osakkaiden myyntiä, joka on hyvä määräys, jos toiveena on antaa niiden osalta tarkempia ohjeita ja osoittaa ne luvanvaraisiksi oikeustoimiksi. Mikäli valtuutetulla tulee kuitenkin tarve tehdä toimia osakkeille, jotka ovat luvanvaraisia, tulee hänen hakea lupaa maistraatista. Mikäli valtuuttaja haluaa valtakirjassaan määrätä tiettyjä oikeustoimia luvanvaraiseksi, on hänen mietittävä tarkkaan onko se tarpeellista ja kuinka suuria kuluja luvan hakemiset aiheuttaa.

⁹³ Liite 2.

Toisessa valtakirjamallissa⁹⁴ on otettu mukaan myös toive lahjojen antamisesta. Toiveena on, että valtuutettu voi tehdä enintään 300 euron suuruisen lahjoituksen valtuuttajan lapsille ja lapsenlapsilleen heidän syntymäpäivinä. Useimmiten valtakirjassa olevat lahjoitustoiveet ovat säännöllisiä lahjoituksia, kuten juuri merkkipäivälahjoja. Tällaisissa lahjoituksissa ilmenee varsin nopeasti esteellisyysongelma.⁹⁵ Suurimmassa osassa valtakirjoista valtuutettuina on perheenjäseniä, eikä valtuutettuna toimiva henkilö voi EVVL:n 17 §:n mukaan tehdä lahjoitusta itselleen tai lähisukulaiselleen. Mikäli valtuutettuna toimisi esimerkiksi valtuuttajan lapsi, ei hän voisi tehdä sisaruksilleen tai omille lapsilleen lahjoituksia valtuuttajan varoista esteellisyyden vuoksi. Tällainen esteellisyysongelma tulisi aina miettiä jo edunvalvontavaltuutusta laatiessa, sillä esteellisyyttä ei voida kiertää määräämällä lahjoituksen tekemiseen edunvalvoja, koska HoITL:n mukainen edunvalvoja ei saa tehdä päämiehensä varoista lahjoituksia⁹⁶.

Esteellisyyden välttämiseksi on kaksi erilaista keinoa, joiden toimivuutta tulee laadittaessa pohtia. Jotta esteellisyys voitaisiin välttää, on esimerkiksi mahdollista määrätä valtakirjaan erikseen varavaltuutettu, joka voi hoitaa oikeustoimet, joissa muut valtuutetut ovat esteellisiä toimimaan. Kun lahjoitus on ajankohtainen, voidaan maistraatista hakea valtuutuksen vahvistamista varavaltuutetulle. Varavaltuutetun kelpoisuus voidaan määrittellä koskemaan ainoastaan lahjoitusten tekemistä, jolloin varsinaisen valtuutetun kelpoisuus säilyy samanaikaisesti muiden oikeustoimien osalta.⁹⁷

Tällainen järjestely on kuitenkin melko epäkäytännöllinen, jos lahjoitukset ovat säännöllisiä. Tapauksissa, joissa varavaltuutettu hoitaa lahjoitusten tekemiset tarkoittaa käytännössä sitä, että valtuutus on vahvistettava maistraatissa joka kerta ennen lahjoituksen tekemistä. Vuonna 2016 valtuutuksen vahvistaminen maksaa 127 euroa, joten lahjoitusten tekemisestä kertyy melkoisesti ylimääräisiä kuluja. Lahjan antamisen jälkeen varsinaisen valtuutetun ja varavaltuutetun on tehtävä ilmoitus maistraatille varavaltuutetun tehtävän päättymisestä.⁹⁸

Toisena ja hieman helpompana keinona välttää esteellisyys on määrätä useampi henkilö valtuutetuksi samanaikaisesti, mutta eri kelpoisuuksilla. Toisin sanoen henkilö, joka voi esteettömänä tehdä lahjoituksen, määrättäisiin toiseksi varsinaiseksi valtuutetuksi, mutta vain hoitamaan lahjoitukset. Näin ollen valtuutettuja olisi kaksi, mutta eri kelpoisuuksilla.

⁹⁴ Liite 2.

⁹⁵ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217.

⁹⁶ Välimäki, 2013. s. 95.

⁹⁷ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217.

⁹⁸ Maistraatti 2016a; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217.

Ensisijaisella valtuutetulla olisi oikeus hoitaa kaikki muut valtuuttajaa koskevat asiat paitsi lahjoitukset ja niin sanotulla perheen ulkopuolisella valtuutetulla olisi oikeus hoitaa vain lahjoitukset. Näiden ollessa samanaikaisesti voimassa, välttyttäisiin siltä, että joka merkkipäivänä valtakirja pitäisi vahvistaa varavaltuutetulle ja maksaa siitä ylimääräisiä kuluja.⁹⁹

Toisessa valtakirjamallissa¹⁰⁰ on annettu määräys, että valtuutetun on annettava tili maistraatille valtuuttajan omaisuuden ja muiden taloudellisten asioiden hoitamisesta. Tällainen määräys tilin antamisesta maistraatille ei ole yleensä kovin kannattavaa ja tarkoituksenmukaista, mikäli valtuutettuna toimii joku läheinen ja luotettava henkilö. Tilinanto maistraatille tuottaa huomattavasti lisätyötä valtuutetulle ja lisäksi valtuuttajan varoista maksetaan joka kerta tilintarkastusmaksu, joka määräytyy valtuuttajan bruttovarojen mukaan. Tilintarkastus voi näin ollen maksaa varoista riippuen 52–454 euroa vuonna 2017¹⁰¹. Mikäli valtuuttaja ei koe tällaiselle valvonnalle tarvetta, mutta haluaisi silti, että jollain toisella henkilöllä olisi oikeus tarkistaa, miten valtuutettu on hoitanut hänen asioitaan, voidaan halutuille henkilöille antaa oikeudet saada nähtäväksi selvitys raha-asioiden hoidosta.

Valtakirjassa¹⁰² on myös otettu maininta siitä, että valtuuttaja on tehnyt hoitotahdon ja että valtuuttaja toivoo sitä noudatettavan. Se ei ole valtakirjan pätevyyskannalta merkittävä maininta, mutta se helpottaa valtuutetun toimintaa valtuuttajaan henkilökohtaisten asioiden päätöksenteossa. Hoitotahdon tekeminen vierittää vaikeiden päätöksiä tekemisen pois omaisilta ja sen kirjaaminen valtakirjaan on lähinnä tiedonanto ja muistutus valtuutetulle, että hoitotahto on tehty ja että sitä on noudatettava.¹⁰³

Kolmannella valtakirjamallilla¹⁰⁴ asioiden hoitaminen onnistui helpoiten, sillä se oli valtakirjoista kaikkein kattavin. Tällaisen valtakirjan kanssa hoituvat asiat erinomaisesti, mutta tämäkään valtakirja ei ole virheetön jokaiselle käytettäväksi. Edunvalvontavaltuutus on aina henkilökohtainen ja mietittävä tarkasti valtuuttajan omat toiveet ja tarpeet. Esimerkkiperheessä tilanne on valtuutettujen kohdalla lähes optimi. Valtuutettuja on useampia ja jopa esteellisyytilanteita varten on oma varavaltuutettunsa.

⁹⁹ Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 217.

¹⁰⁰ Liite 2.

¹⁰¹ Maistraatti 2017b.

¹⁰² Liite 2.

¹⁰³ Antila 2007, s. 23–24; Mäki-Petäjä-Leinonen 2013, s. 225.

¹⁰⁴ Liite 3.

Vielä huomioitavana olisi, että valtuutettuja olisi eri ikäluokista, jotta asioiden hoitajia olisi riittävästi, mikäli valtakirja on voimassa pitkään. Tässä esimerkissä valtuuttaja ja ensisijainen valtuutettu ovat samasta ikäluokasta ja varavaltuutettuina ovat heidän lapsensa, jotka taas ovat samasta ikäluokasta. Perheen ulkopuolinen valtuutettu kuuluu valtuuttajan lasten kanssa samaan ikäluokkaan, joten erinomaisessa valtakirjassa voisi vielä olla 3. toissijaisena valtuutettuna ja 3. varavaltuutettuna nuoremmasta sukupolvesta yksi henkilö, esimerkiksi valtuuttajan lapsenlapsi.

Tämä viimeinen malli oli ainoa valtakirja, jossa oli otettu huomioon perheen ulkopuolinen valtuutettu. Mikäli valtuuttaja tietää, että hän omistaa kiinteistöjä, jotka tulevaisuudessa haluaa myydä lähisuvun sisällä, on perheen ulkopuolisen valtuutetun nimeäminen parhain tapa hoitaa se. Myyntitilanteessa edunvalvontavaltuutus voidaan vahvistaa määräajaksi kiinteistön myynnin osalta tällaiselle varavaltuutetulle. Samalla sen hetkinen valtuutettu voi normaalisti hoitaa valtuutuksen avulla muut valtuuttajan asiat, sillä valtuudet säilyvät hänellä.

Valtuutukseen on mahdollista liittää myös erilliset toimiohjeet, joihin valtuutettu voi kirjata tarkempia toiveita ja määräyksiä siitä, miten toivoo valtuutetun hoitavan hänen asioitaan. Näihin esimerkkivaltakirjoihin ei ollut liitetty toimiohjeita, sillä ne eivät ole pakollisia valtakirjan lisäksi ja ne ovat vapaamuotoiset. Jos valtuuttaja haluaa antaa kuitenkin lisäohjeita valtuutetulle, on toimiohjeiden tekeminen suositeltavaa. Mainintaa toimiohjeista ei kuitenkaan kannata lisätä edunvalvontavaltuutukseen, sillä se voi aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta valtuutetun kelpoisuuteen.¹⁰⁵

¹⁰⁵ Antila 2007, s. 95.

6 POHDINTA

Edunvalvontavaltuutus on melko uusi oikeudellinen instituutio, jonka tavoitteena on olla ensisijainen vaihtoehto perinteiselle edunvalvonnalle¹⁰⁶. Laki edunvalvontavaltuutuksesta tuli voimaan loppuvuodesta 2007, joten se on ollut tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa voimassa yli yhdeksän vuotta. Vaikka edunvalvontavaltuutus on ollut yhdeksän vuotta voimassa, on se edelleen tavalliselle kansalaiselle melko tuntematon aihe. Kun ihmiset eivät tiedä koko lain olemassa olosta, on heidän erittäin vaikea ryhtyä edunvalvontavaltuutuksen laadintaan.

Edunvalvontavaltuutus on noussut vasta vuoden 2016 aikana mielestäni enemmän näkyville mediassa, mutta silti aiheeseen liittyvä tiedottaminen on ollut hyvin vähäistä. Vuonna 2014 voimassa olevia edunvalvontavaltuutuksia oli noin 2400 kappaletta ja vuonna 2016 valtuutuksia oli voimassa jo noin 4500 kappaletta, joten valtuutusten määrä on ollut nousussa¹⁰⁷. Kun valtakirjojen laadinta on kasvussa ja ihmisten tietoisuus edunvalvontavaltuutuksesta kasvaa, suuremmaksi ongelmaksi nousee laadittujen valtakirjojen pätevyys. Omien havaintojeni mukaan moni valtuutuksen laatimiseen ryhtyvä henkilö haluaisi, että laadinta olisi matalan kynnyksen asia ja kohtuullisen hintainen. Ammattilaisten työnä edunvalvontavaltuutukset maksavat sadasta eurosta ylöspäin ja myös työn laatu vaihtelee paljon¹⁰⁸. Monet ryhtyvätkin laadintaan itse, sillä valtakirjamalleja on helpposti saatavilla internetistä ilmaiseksi.

Tässä opinnäytetyössä kerättiin yhteen määräksiä, jotka tekevät valtakirjasta mahdollisimman kattavan ja käsiteltiin itse laadittujen valtakirjojen ongelmakohtia. Valtakirjoissa tehdyt virheet tuotiin työssä esille, sekä käytiin läpi, mihin tehdyt virheet johtavat käytännössä ja kuinka niiltä voisi välttyä. Valtakirjojen virheet johtuvat usein tietämättömyydestä, joten vaikka tarkoitus on ollut hyvä, ei valtakirjan avulla itsemääräämisoikeus pääse kuitenkaan toivotusti toteutumaan.

Itse laadittujen valtakirjojen ongelmiksi muodostuvat useimmiten puutteellisesta tiedosta johtuen valtakirjojen sisällön yksinkertaisuus ja päteväksi muotoilu. Valtakirjaan haluttavien määräysten muotoilu juridisesti onnistuneeksi vaatii ammattitaitoa ja aiheeseen perehtyneisyyttä. Monessa tarkastamassani edunvalvontavaltuutuksessa on ollut pieniä

¹⁰⁶ Välimäki 2008, s.157.

¹⁰⁷ Maistraatti 2017a.

¹⁰⁸ Palomaa 2016.

virheitä, jotka eivät vaikuta merkittävästi valtakirjan pätevyyteen, mutta voivat kuitenkin haitata käytössä. Toisinaan valtakirjoissa tehdyt virheet ovat niin merkittäviä, että ne johtavat heti valtakirjan pätemättömyyteen. Tällainen virhe voi olla esimerkiksi se, että valtakirjassa on käytetty todistajina esteellisiä henkilöitä.

Oman kokemukseni mukaan suurin osa edunvalvontavaltuutuksen laadintaan ryhtyvistä henkilöistä on yli 60-vuotiaita. Myös Pekka Tiensuun tekemän tutkimuksen tulokset osoittavat, että laadintaan ryhdytään varsin korkeassa iässä. Hänen tutkimuksessa valtuuttajien keski-ikä oli 73 vuotta ja suurin osa valtuutetuista sijoittuu 60–90 -vuotiaisiin.¹⁰⁹ Valtakirjan laatiminen melko korkeassa iässä ei sinänsä ole ongelmallista, mikäli valtuuttaja on täysin toimintakykyinen ja oikeustoimikelpoinen. Mielestäni korkea laatimisikä kertoo siitä, että yli 60-vuotiaana vasta alkaa pohtia sitä, kuinka asiat hoituvat oman toimintakyvyn heiketessä. Tuohon ikään mennessä on myös todennäköisesti ehtinyt kertyä varallisuutta ja on mahdollisesti aikuisia lapsia, joiden kanssa voidaan suunnitella tulevaa omaisuuden käyttöä.

Vaikka valtuutuksen laadintaan ryhdytään varsin myöhäisessä vaiheessa, olisi edunvalvontavaltuutus mahdollista laatia jo täyttäessään 18 vuotta. Valtakirjaa ei jouduta ottamaan käyttöön ainoastaan silloin, kun vanhuuden aiheuttaman toimintakyvyttömyyden vuoksi ei pystytä hoitamaan asioita. Esimerkiksi onnettomuuteen joutuessa voi vammautua niin, että ei enää kykene omien asioiden hoitoon. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että myös nuoremmat tekisivät edunvalvontavaltuutuksen. Edunvalvontavaltuutusta voidaan muuttaa niin monta kertaa kuin on tarvetta, niin kauan kuin valtuutusta ei ole vahvistettu ja valtuuttaja on oikeustoimikelpoinen.¹¹⁰

Edunvalvontavaltuutus on merkittävä keino oman tulevaisuuden suunnittelussa ja valtakirjan sisältö määrittelee pitkälti sen, onnistutaanko asiat hoitamaan niin kuin on ollut tarkoitus. Esimerkiksi valtakirjan valtuutetut ovat merkittävä osa onnistunutta valtakirjaa. Oman kokemukseni mukaan valtuutettujen nimeäminen oikealla tavalla valtakirjaan on yksi tehdyimmistä virheistä valtakirjoissa. Jotta valtuuttajan tahto voi toteutua on ymmärrettävät valtuutettujen termistö ja käytettävä niitä oikein. Useassa tarkastamassani valtakirjassa puoliset ovat valtuuttaneet toisensa ristiin ensisijaisiksi valtuutetuiksi ja on hy-

¹⁰⁹ Tiensuu 2016, s. 38–39.

¹¹⁰ Antila 2007, 156–158; Koivisto 2015; Oikeus.fi 2017; Palomaa 2016.

vin todennäköistä, että jompikumpi puolisoista on jossain vaiheessa kykenemätön toimimaan valtuutettuna. Tästä syystä on erityisen tärkeää, että valtakirjassa on varavaltuutettuja, jotka takaavat edunvalvontavaltuutuksen avulla asioiden hoidon jatkumisen.

Valtuutettuja mietittäessä valtakirjaan olisi myös mietittävä mahdollisia esteellisyytilanteita ja miten ne voidaan hoitaa. Mikäli tiedetään, että kiinteistö halutaan myydä, on mietittävä kenelle se mahdollisesti halutaan myydä ja kuka voi toimia valtuutettuna ja myydä kiinteistön. Mikäli tällaiseen esteellisyytilanteeseen ei ole mietitty varavaltuutettua, voidaan tilanteita hoitamaan määrätä edunvalvoja. Edunvalvojan määrääminen aiheuttaa kuitenkin lisäkustannuksia ja viivyttää oikeustoimien tekemistä.

Lisäksi valtuuttajan täytyy päättää haluaako valtakirjaansa määräyksen lahjoittamista koskevasta toiveesta, sillä myös siihen liittyy esteellisyys hyvin herkästi. Lahjojen antamista koskevaa sääntelyä tulisi keventää, sillä valtakirjoissa lahjojen saajina ovat useimmiten perheenjäsenet. Lahjoitusta koskeva sääntely on tällä hetkellä epäkäytännöllinen ja lahjoittaminen on vaikeasti toteutettavissa. Omien kokemuksieni mukaan moni haluaa jättää valtakirjoistaan pois lahjoitusta koskevat toiveet, kun kuulevat, miten se on laillisesti tehtävä. Niin kauan kuin lahjoitusta koskeva sääntely on epäkäytännöllinen ja raskas, estää se mielestäni tehokasta jäämistösuunnittelua, joka olisi valtakirjan avulla mahdollista.

Laki edunvalvontavaltuutuksesta ei salli tällä hetkellä oikeushenkilön toimimista valtuutettuna. Lain esitöistä käy kuitenkin ilmi, että lakia voitaisiin muuttaa tältä osin, mikäli se käytännössä osoitettaisiin tarpeelliseksi ja perustelluksi muutokseksi.¹¹¹ Mielestäni muutos olisi tarpeellinen, sillä tämän hetkisillä säännöksillä edunvalvontavaltuutus ei ole vaihtoehto sellaisille henkilöille, joilla ei ole ketään kenet voisi valtuuttaa. Mielestäni tämä asettaa ihmisiä eriarvoisuuteen, sillä kaikilla ei näin ollen ole mahdollisuutta tämän kaltaiseen oikeudelliseen ennakkointiin. Mikäli oikeushenkilö olisi mahdollista määrätä valtuutetuksi, voitaisiin sillä välttää myös monet esteellisyysongelmat. Lisäksi oikeushenkilöiden määrääminen valtuutetuiksi toisi paljon uusia mahdollisuuksia yksityisen puolen yrityksille ja vähentäisi holhoustoimen edunvalvontataakkaa tai ainakin tasoittaisi sitä.

Tämän opinnäytetyön mallivaltakirjat olivat sellaisia, joita olen itse paljon tarkastanut. Osa oli erittäin suppeita ja sisälsivät ainoastaan vähimmäissisällön, suurin osa oli hieinan parempia, mutta silti niistä puuttui tärkeitä määräyksiä. Vain pieni osa tarkastetuista

¹¹¹ LaVM 29/2006 vp. s. 3-4.

valtakirjoista oli virheettömiä tai sellaisia, joihin en olisi kehottanut lisäämään tai miettimään vielä joitakin kohtia. Näiden valtakirjojen mallit, joita opinnäytetyössäni käytin, oli sellaiset, joita syksyllä 2016 Google ensimmäisenä ehdotti hakusanoilla ”edunvalvontavaltuutus malli”. Näistä valtakirjamalleista ensimmäinen¹¹² oli täysin identtinen, mikä oli mahdollista löytää oikeusministeriön sivuilta. Toinen valtakirjamalli¹¹³ oli taas täysin samanlainen kuin muistiliiton tarjoama mallipohja. Kolmas mallivaltakirja¹¹⁴ on Suomen muistiasiantuntijat ry:n tekemä valtakirjamalli. Tämän opinnäytetyön kirjoittamisen aikana oikeusministeriön sekä muistiliiton tarjoamat mallipohjat poistettiin loppuvuodesta 2016 heidän kotisivuiltaan.

Ihmiset, jotka ovat tehneet näiden mallipohjien avulla valtakirjansa, ovat luultavasti olleet siinä uskossa, että nämä ovat hyvät valtakirjat, sillä näiden tahojen auktoriteetti on suuri. Se, että oikeusministeriö ja muistiliitto ovat poistaneet nämä mallipohjat, on mielestäni hyvä asia. Nyt voidaan paremmin välttyä siltä, että ihmiset tekevät tietämättään epäkäytännöllisen ja liian suppean edunvalvontavaltuutuksen.

¹¹² Liite 1.

¹¹³ Liite 2.

¹¹⁴ Liite 3.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Antila, T. 2007. Edunvalvontavaltuutus. Helsinki: WSOY.

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Karttunen, T.; Laasanen, H.; Sippel, L.; Uitto, T.; Valtonen, M. 2012. Juridiikan perusteet. Helsinki: Sanoma Pro Oy

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2013. Ikääntymisen ennakointi. Vanhuuteen varautumisen keinot. Helsinki: Talentum Media Oy

Mäki-Petäjä-Leinonen, A. 2006. Vanhuuden ennakointia. Välineenä edunvalvontavaltuutus. Teoksessa: Aarnio, A. Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon: Ahti Saarenpää 60 vuotta. Helsinki: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja.

Nikumaa, H. – Koponen, E. (toim.). 2016. Miten turvaan tahtoni toteutumisen? Opas oikeudelliseen ennakointiin. Suomen muistiasiantuntijat ry:n julkaisut 1/2016. Helsinki: Lönnberg Painot Oy.

Tiensuu, P. 2016. Edunvalvontavaltuutus ja valtuutuksen antajan itsemääräämisoikeus. Pro-Gradu-tutkielma. Oikeustieteellinen tiedekunta. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tornberg, J.; Kuuliala, M. 2015. Suomen edunvalvontaoikeus. Helsinki: Talentum.

Välimäki, P. 2013. Edunvalvontaoikeus. Helsinki: Sanomapro.

Välimäki, P. 2008. Holhoustoimen pääpiirteet. 3., uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro

LAIT

Laki edunvalvontavaltuutuksesta (648/2007)

Laki holhoustoimesta (442/1999)

Maakaari (540/1995)

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

VIRALLISLÄHTEET

HE 52/2006 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

LaVM 29/2006 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä Eduskunnalle laeiksi edunvalvontavaltuutuksesta sekä holhoustoimesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

INTERNET-LÄHTEET

Koivisto 2015. Sairaus voi yllättää nuorekin – asiantuntijat: ennakoi taloudenhoitoasi. Yle uutiset. Viitattu 20.1.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-8048344>

Maistraatti 2017a. Avoin data ja tilastot. Edunvalvontavaltuutukset. Viitattu 13.1.2017. <http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/Mare/>

Maistraatti 2017b. Hinnasto. Viitattu 5.1.2017. <http://www.maistraatti.fi/fi/hinnasto/#Holhoustoimi>

Maistraatti 2016a. Hinnasto. Viitattu 30.11.2016. <http://www.maistraatti.fi/fi/hinnasto/#Holhoustoimi>

Maistraatti 2016b. Holhoustoimen edunvalvontapalvelut. Viitattu 30.11.2016. <http://www.maistraatti.fi/fi/Tietoa-maistraateista/Palveluprosessit/Holhoustoimen-edunvalvontapalvelut/>

Maistraatti 2016c. Yleisiä ohjeita valtuutetulle. Viitattu 25.10.2016. <http://www.maistraatti.fi/Documents/Holhoustoimi/Edunvalvontavaltuutus/yleiset%20ohjeet%20edunvalvontavaltuutetulle.pdf?epslanguage=fi>

Oikeus.fi 2017. Edunvalvontavaltuutus. Viitattu 20.1.2017. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/edunvalvontavaltuutus/mitenedunvalvontavaltuutustehdaan.html>

Palomaa 2016. Pankkiasioiden hoito kannattaa suunnitella sairauden varalta – asiantuntija-avun hinta vaihtelee. Yle uutiset. Viitattu 20.1.2017. <http://yle.fi/uutiset/3-8923397>

Tilastokeskus 2016. Väestö. Viitattu 24.10.2016. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html

EDUNVALVONTAVALTUUTUSMALLI 1

EDUNVALVONTAVALTAKIRJA

VALTUUTTAJA Ville Virtanen (s. 1.1.1946)
Heikinkuja 2
00550 ESPOO

VALTUUTETTU Elli Virtanen (s. 3.5.1948)
Heikinkuja 2
00550 ESPOO

VALTUUTUS Valtuutan Elli Virtasen edustamaan minua:
1) omaisuuttani koskevissa ja muissa taloudellisissa asiois-
sani
sekä
2) sellaisissa henkilöäni koskevissa asioissa, joiden merki-
tystä en kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuu-
tusta on käytettävä.

Määrään valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa,
että tulen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, hei-
kentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi ky-
kenemättömäksi huolehtimaan asioistani.

Espoossa 20.8.2016

Ville Virtanen

Ville Virtanen
Eläkeläinen, Espoo

TODISTUSLAUSUMA Samanaikaisesti läsnä olleina esteettöminä todistajina va-
kuutamme, että Ville Virtanen, jonka henkilöllisyyden olemme
tarkistaneet, on omakätisesti allekirjoittanut tämän edunval-
vontavaltakirjan. Toteamme, että Ville Virtanen on tehnyt val-
takirjan vapaasta tahdostaan ja että hän on kyennyt ymmär-
tämään sen merkityksen.

Espoossa 20.8.2016

Tapio Koivula

Tapio Koivula
Bussinkuljettaja, Espoo
poo
s. 6.6.1970
Matintie 5
00550 Espoo

Seija Metsälä

Seija Metsälä
Sairaanhoitaja, Es-
poo
s. 8.5.1966
Matintie 5
00550 Espoo

EDUNVALVONTAVALTUUTUSMALLI 2

EDUNVALVONTAVALTAKIRJA

VALTUUTTAJA	Ville Virtanen (s. 1.1.1946) Heikinkuja 2, 00550 Espoo
VALTUUTETTU	Elli Virtanen (s. 3.5.1948) Heikinkuja 2, 00550 Espoo
TOISSIJAINEN VALTUUTETTU	Heimo Virtanen (s. 28.8.1977) Metsäkuja 8, 06100 Porvoo
VARAVALTUUTETTU	Matti Virtanen (s. 6.3.1980) Mäntymäentie 1, 33100 Tampere
VALTUUTUS	Valtuutan Elli Virtasen edustamaan minua 1) omaisuuttani koskevista ja muista taloudellisista asiois- sani sekä 2) sellaisissa henkilöäni koskevista asioissa, joiden merki- tystä en kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuu- tusta on käytettävä.

Määrään valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa, että tulen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi kykenemättömäksi huolehtimaan asioistani.

Omaisuutta koskevien asioiden hoito

Valtuutettu on tämän valtakirjan nojalla muun ohella oikeutettu myymään tai muuten luovuttamaan omistamiani kiinteistöjä sekä hakemaan kiinnityksiä ja perustamaan panttioikeuksia niihin.

Valtuutettu ei saa ilman maistraatin lupaa antaa pantiksi eikä luovuttaa omistamiani Asunto Oy X-nimisen yhtiön osakkeita nro 1-10 eikä luovuttaa niiden nojalla hallittua huoneistoa määräaikaisella sopimuksella toisen käytettäväksi pitemmäksi ajaksi kuin viideksi vuodeksi.

Valtuutettu on valtuutuksen vahvistamisesta lähtien oikeutettu antamaan puolestani kullekin lapselleni ja lapsenlapselleni heidän kunakin syntymäpäivänään enintään 300 euron suuruisen rahalahjan.

Valtuutettu on kahden vuoden välein annettava maistraatille tili omaisuuteni ja muiden taloudellisten asioiden hoitamisesta. Ensimmäinen tilikausi päättyy kuitenkin jo edunvalvontavaltuutuksen vahvistamisvuotta seuraavan kalenterivuoden päättyessä.

Henkilöä koskevien asioiden hoito

Tehdessään päätöksiä sellaisista henkilöäni koskevista asioista, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään, valtuutetun on noudatettava 1.1.2008 allekirjoittamaani hoitotahtoa, joka on tämän valtakirjan liitteenä.

Toissijainen valtuutettu ja varavaltuutettu

Nimeään Heimo Virtasen toissijaiseksi valtuutetuksi sen varalta, että Elli Virtanen ei ota valtuutetun tehtävää vastaan, luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä.

Nimeään Matti Virtasen varavaltuutetuksi sen varalta, että Heimo Virtanen tai Elli Virtanen tulee sairauden tai esteellisyyden vuoksi taikka muusta syystä tilapäisesti estyneeksi hoitamaan valtuutetun tehtävänsä.

Espoossa 20.8.2016

Ville Virtanen

Ville Virtanen
Eläkeläinen, Espoo

TODISTUSLAUSUMA

Samanaikaisesti läsnä olleina esteettöminä todistajina vakuutamme, että Ville Virtanen, jonka henkilöllisyyden olemme tarkistaneet, on omakätisesti allekirjoittanut tämän edunvalvontavaltakirjan. Toteamme, että Ville Virtanen on tehnyt valtakirjan vapaasta tahdostaan ja että hän on kyennyt ymmärtämään sen merkityksen.

Espoossa 20.8.2016

Tapio Koivula

Tapio Koivula
Bussinkuljettaja, Espoo
s. 6.6.1970
Matintie 5
00550 Espoo

Seija Metsälä

Seija Metsälä
Sairaanhoitaja, Espoo
s. 8.5.1966
Matintie 5
00550 Espoo

EDUNVALVONTAVALTUUTUSMALLI 3

EDUVALVONTAVALTUUTUS

VALTUUTTAJA Ville Virtanen (s. 1.1.1946)
Heikinkuja 2, 00550 Espoo

VALTUUTETTU Elli Virtanen (s. 3.5.1948)
Heikinkuja 2, 00550 Espoo

**TOISSIJAINEN
VALTUUTETTU JA
VARAVALTUUTETTU** Heimo Virtanen (s. 28.8.1977)
Metsäkuja 8, 06100 Porvoo

**2. TOISSIJAINEN
VALTUUTETTU JA
2.VARAVALTUUTETTU** Matti Virtanen (s. 6.3.1980)
Mäntymäentie, 33100 Tampere

**PERHEEN
ULKOPUOLINEN
VALTUUTETTU, 3.VARAVALTUUTETTU** Liisa Mäkinen (s. 5.9.1978)
Köysikuja 3, 00210 Helsinki

VALTUUTUS Valtuutan Elli Virtasen edustamaan minua
1) omaisuuttani koskevissa ja muissa taloudellisissa asiois-
sani, sekä
2) sellaisissa henkilöäni koskevissa asioissa, joiden merki-
tystä en kykene ymmärtämään sillä hetkellä, jolloin valtuu-
tusta on käytettävä.

Valtuutettu saa tämän valtakirjan nojalla muun muassa
myydä tai vaihtaa omistamiani kiinteistöjä sekä hakea kiinni-
tyksiä ja perustaa panttioikeuksia niihin.

Määrään valtuutuksen tulemaan voimaan siinä tapauksessa,
että tulen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, hei-
kentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi ky-
kenemättömäksi huolehtimaan asioistani.

Toissijainen valtuutettu ja varavaltuutettu

Nimeän Heimo Virtasen toissijaiseksi valtuutetuksi sen va-
ralta, että Elli Virtanen ei ota valtuutetun tehtävää vastaan,
luopuu siitä tai tulee pysyvästi estyneeksi hoitamaan sitä.

Nimeän Heimo Virtasen myös varavaltuutetuksi sen varalta,
että Elli Virtanen tulee sairauden tai esteellisyyden vuoksi
taikka muusta syystä tilapäisesti estyneeksi hoitamaan val-
tuutetun tehtävänsä.

Olen nimennyt valtakirjaan useita toissijaisia valtuutettuja ja
varavaltuutettuja. Toissijaiset valtuutetut ja varavaltuutetut on
nimetty ensisijaisuusjärjestyksessä. Nimeän Matti Virtasen

2.toissijaiseksi valtuutetuksi ja 2.varavaltuutetuksi. Olen valinnut esteellisyytilanteita silmällä pitäen perheen ulkopuoliseksi valtuutetuksi, eli 3. varavaltuutetuksi Liisa Mäkisen.

Henkilöäni koskevien asioiden hoito

Tehdessään päätöksiä sellaisista henkilöäni koskevista asioista, joiden merkitystä en kykene ymmärtämään, valtuutetun on noudatettava tekemääni hoitotahtoa.

Salassa pidettävät tiedot

Heimo Virtasella ja Matti Virtasella on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tietoonsa samat minua koskevat tiedot henkilöä koskevissa asioissa, kuin edunvalvontavaltuutetulla on edunvalvontavaltuutettuna oikeus saada. Erityisen tärkeitä minua koskevia tietoja ovat terveyden- ja sairaanhoitoon liittyvät tiedot. Valtuutetuilla ja valtuutetun varahenkilöillä on lisäksi oikeus keskustella keskenään tämän valtuutuksen perusteella saamistaan tiedoista salassapitosäännösten sitä estämättä.

Selvitys asioiden hoitamisesta

Lapsillani Heimo Virtasella ja Matti Virtasella on oikeus saada nähtäväkseen vuosittain edunvalvontavaltuutetun selvitys raha-asioiden hoidosta.

Päätöstilin laatimisesta luopuminen

Määrään, että edunvalvontavaltuutuksen voimassaolon lakkautta edunvalvontavaltuutettu ei ole velvollinen laatimaan päätöstiliä perillisille.

Espoossa 20.8.2016

Ville Virtanen

Ville Virtanen
Eläkeläinen, Espoo

TODISTUSLAUSUMA

Samanaikaisesti läsnä olleina esteettöminä todistajina vakuutamme, että Ville Virtanen, jonka henkilöllisyyden olemme tarkistaneet, on omakätisesti allekirjoittanut tämän edunvalvontavaltakirjan. Toteamme, että Ville Virtanen on tehnyt valtakirjan vapaasta tahdostaan ja että hän on kyennyt ymmärtämään sen merkityksen.

Espoossa 20.8.2016

Tapio Koivula

Tapio Koivula
Bussinkuljettaja, Espoo
poo
s. 6.6.1970
Matintie 5
00550 Espoo

Seija Metsälä

Seija Metsälä
Sairaanhoitaja, Espoo
s. 8.5.1966
Matintie 5
00550 Espoo